

Просвіти

Без мови немає нації

slovo.prosvita.com.ua

ч. 49 (322)
8-14 грудня
2005 р.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ВЧОРА, СЬОГОДНІ І ЗАВЖДИ

Матері-«Просвіті» — 137!

7 грудня — сесія Головної Ради ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка.

8-го — заключний концерт IV Всеукраїнського фестивалю художніх колективів «Просвіти».

Про все це читайте в наступному числі нашої газети.

Дорогі українці, просвітяни незалежної України, симпатичні і друзі Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка!

8 грудня «Просвіті», матері українських громадських організацій, національно-патріотичних об'єднань як минулого, так і сьогодення, виповнюється 137 років. Це найстаріша громадська організація не лише в нашій державі, але й одне з найстаріших просвітницьких об'єднань в Європі. Діяльність «Просвіти» завжди, від дня заснування у Львові 1868 року, мала велику мету: незалежність України, державність народу, об'єднаного прагненнями зберегти і примножити власну духовність, рідну мову, історію, культуру. Саме за це її визнавали, полюбили, зберігали рідний народ, за це переслідували і нищили вороги, через це люто, агресивно-підступно діють і сьогоднішні її опоненти, які не можуть змиритися з тим, що «Просвіта» живе і діє, не лише народжуючи державного рівня ідеї, а й виступаючи їх послідовним реалізатором.

Чужоземні впливи — польські, австрійські, німецькі, російські — завжди протистояли «Просвіті», бо добре розуміли, що визначення: свідомий патріот, українець, певний свого роду й народу, будівничий держави — синоніми до звання просвітнянина, а членство в «Просвіті» — це звання воїна і вчителя, просвітителя і трудівника.

Згадаймо сьогодні українські патріотичні організації першої половини ХХ століття: «Сільський господар», «Союз українців», «Рідна школа», «Пласт», «Сокіл», «Січ», «Центрсоюз», «Маслосоюз» — усі вони народилися з просвітнянських ініціатив наших попередників. Імена Корнила Сушкевича, Михайла Коссака, Павла Швенціцького, Анатолія Вахнянина, Омеляна Партицького, Юліана Романчука, Михайла Грушевського, Дмитра Яворницького, Миколи Аркаса, Бориса Грінченка, Андрея Шептицького, Миколи Комарова, Софії Русової і Михайла Коцюбинського і десятки, сотні, тисячі українських імен, які засяяли у доблесних ОУН і УПА, що належали тим синам і дочкам України, які, за словами Й. Зячківського, трималися свого народу, охороняли його «від огидного космополітизму, котрий є погубеллю будь-якої народності». Ці слова одного із засновників «Просвіти» були актуальними завжди: і тоді, коли організація працювала в підпіллі чи на

окупованій території, і в напівофіційному ворожому стані, і наперекір хохлам-гнучкошиєнкам та україноненависникам усіх мастей. «Просвіта» переступила кордони власної території і проросла по всіх країнах світу, де оселилися українці, гнані вітрами історії: національна організація, наче пуповина, тримала і тримає їхній зв'язок із материзною.

Здавалося б, що у незалежній Україні просвітнянська ідея беззастережно посяде належне їй місце, але, оглядаючись на пройдений шлях когортою сучасних просвітян, оцінюємо його як час безкомпромісної боротьби за українську Україну, за утвердження ідеалів Матері-«Просвіти» у рідній державі. Це шлях, який можемо назвати дорогою здобутків і втрат, перемог і розчарувань, але ця дорога — націєтворча, державоствердна, просвітницька, і ми її не зречемося ніколи.

Імена Марії Олійник (Донецьк), Василя Чепурного (Чернігів), Віктора Косяченка (Чернівці), Степана Волковецького (Івано-Франківськ), Ярослава Пітка, Романа Іваничука (Львів), Володимира Заремби (Дніпропетровськ), Володимира Семистяги (Луганськ), Івана Ющука, Олександра Пономарева, Анатолія Погрібного, Миколи Нестерчука (Київ), так само як і десятки, сотні імен моїх колег-просвітян, які я просто не маю змоги назвати, стали такими ж славними і визнаними, як і імена їхніх попередників.

Чи потрібне відродження «Просвіти» в державі сьогодні? Потрібне, як ніколи. Потрібне так само, як потрібні народові його духовні цінності і мова, його невикривлена історія і майбутнє, орієнтоване не на кволенський лібералізм чи всепоїдаючий глобалізм, а на українську національну ідею як мобілізуюче начало в самоідентифікації кожного українця, як формотворчі засади в обстоюванні українства в світі.

«Просвіта», врешті, оборонець Основного Закону унітарної держави, функціонування її мови в усіх сферах, опір суцільній русифікації в будь-якій ділянці державного і суспільного життя. Опір постійній загрозі двомовності, яку нам нав'язують проросійські сили, не рахуючись із потребами етнічних українців. Прибічники другої державної розхитують Україну, бо розуміють, що мова — це той обруч, який тримає і об'єднує державу спільноту.

Бо мовна проблема дуже щільно зав'язана на економіці

держави, на її перспективі, на порозумінні й консолідації нації. Я переконаний, що саме хистке становище державної української мови є причиною і відсутності належного рівня середньої і вищої освіти, і занепаду кінематографа та книговидавництва, і животіння національних мистецьких колективів, театру, втрати інформаційного простору, засилля російськомовних ЗМІ.

Доки українці переймаються болями за Україну, доти їй буде потрібна «Просвіта».

Стабільність нашої держави, реалізація її як достойної, з найвищими стандартами країни неможлива без справді української влади — законодавчої, виконавчої, судової. І, звичайно ж, без вирішення мовного питання, бо мовний фермент у націєтворчих процесах — найпотужніший.

Сьогодні біля керма влади в Україні — Віктор Ющенко, і він розуміє ті потреби і ті виклики, на які відповідала в Україні відроджена «Просвіта» — утвердження національної історії, протистояння колоніальному тоталітаризму, ідея національної єдності, визнання геноцидом Голодомору 1932—1933 років, увічнення пам'яті національних героїв, створення храмів на руїнах і повернення із небуття національних цінностей.

Але нам би хотілося більш рішучого здійснення національних програм, запропонованих патріотами, в тому числі й «Просвітою».

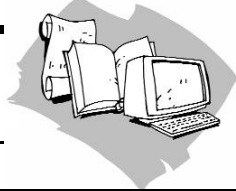
Сповна використовуючи досвід попередників, ми здолали шлях від об'єднання однодумців до потужної громадської сили, співпрацюючи з усіма політичними партіями, які підтримують і розвивають національну ідею і державу. Сьогодні продикувало нам нові форми, стратегію і тактику нашої діяльності, але, як і наші славні засновники, ми шануємо гасло «Свій до свого по своє», не уникаємо українських проблем, закорінених у минулому.

Нашу діяльність стимулюють загальнонаціональні інтереси, — ось чому «Просвіта» була й буде: вчора, сьогодні, завжди! Зі святом вас, дорогі брати і сестри! Будемо разом!

● **Павло МОВЧАН,**
голова ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 746 718 грн. 68 коп.

ТЕНДЕНЦІЯ

Слово таїть у собі величезну силу творення, перемін і руйнування. Горбачов придумав слова “перестройка” і “гласність”. Вони стали інформаційними кодами перебудови СРСР у те, що є. А ще до того Ленін придумав слово “експропріація”, “контра” і подібні чужомовні магічні новотвори, які дуже спрощували руйнування усталеної влади і життя людей. Комунізм означає єднання, фашизм має подібне значення, а скільки світових маніпуляцій вони підживлюють — кинуті в світ розхожі терміни!

Цікаво, що зрілі цивілізовані нації легко звільняються від магічного впливу кодових слів руйнування, маючи для цього природний імунітет. Чи має такий імунітет Україна? Вона його здобуває, і все залежить від розуміння відповідальності цього моменту українським політиком, від дій і слів Президента.

Лише поверховий аналіз відповідності змісту більшості термінів, які вживають політики й урядовці, дозволяє зробити висновок, що в інформаційно полі Україні діє своєрідна технологія підміни понять, яка методично руйнує інститут влади. Маніпулювання неконкретними термінами, що не відповідають суті речей, має величезну руйнівну силу.

Технологія руйни полягає в заохоченні й провокуванні народу своїми рука-

ТЕХНОЛОГІЯ РУЇНИ

ми руйнувати власну владу, будь-яку владу, не довіряти жодній владі як невинуватому ворогові й винуватцеві всіх бід кожної людини. Не знаю звідки, але в українському інформаційному просторі все більше лунають згубні для нації закликати, які штовхають народ на шлях боротьби з будь-якою владою як із ворогом, невинуватим корупціонером і злодієм. Усі знають, що подібне каменування влади загальними претензіями є боротьбою без вирашу, але ця безвихідь ще й рекламується, подається як демократія.

Насправді демократія — це відповідальність громадян за владу і за постійний контроль над владою. Коли народ привчається постійно лаяти владу, не думаючи, як її поліпшити, — це не демократія, а шлях до руйнації влади. Світова демократія остерігається вживати слово “колонія”, але всі розуміють під цим руйнацію самостійної влади, вчинену руками дезорієнтованого суспільства. Зруйнувавши міць своєї, терпимемо чужу владу держав і капіталу, звинувачуючи за це свій уряд.

Політики відповідальні за владу кожним словом, манерою поведінки і способом життя. Навіть тоді, коли не при владі. Просте шельмування влади обертається проти народу, популізм і бездоказові загальні звинувачення оберта-

ються проти всього політику і тоді політиків можуть втягувати в поганій піар дискредитації будь-якої влади в державі. Не всі політики відчувають грань дозволеного і не завжди зважують власне слово, записані увагою ЗМІ.

Звинувачувати самі ЗМІ в протягуванні технології руйни — невдячна і небезпечна справа. Просто на кожне запитання треба відповідати тоді, коли суть питання стане повністю зрозуміла всім, у першу чергу слухачам, глядачам, читачам. У цьому сенсі взірцевим є спілкування із журналістами депутата Юрія Ключковського. Останній його виступ приніс справжнє задоволення. Інколи журналісти ставлять такі запитання, які й самі викликають багато запитань...

Нічого не вдієш, але якщо це називається свободою слова, то в кожному випадку мусить знайтися людина, яка б так само вільно й відразу пояснила можливі наслідки кожного піар-акту аж до впливу на добробут громадянина, його спокій і певність у завтрашньому дні. За великим рахунком, у державі мусить бути своя служба стандартизації, яка б відстежувала помилкове або тенденційне вживання термінів в українському інформаційно-просторі й давала негайні та обов’язкові роз’яснення. Конституційний

Фрагмент пекторалі Б. Мозолецького

Суд дає тлумачення законів, а за те, щоб дуже важливі для життя нації речі називали своїми іменами, не дбає ніхто (принаймні немає такої системи), і поодинокі зусилля стають непомітними.

Дуже поширені абсолютно неправильні тлумачення поняття “державна мова”. Навіть такі звичні слова-терміни, як “демократія”, “відкритість влади”, “свобода слова”, “права людини”, “права та обов’язки громадянина” потребують тлумачення. Це треба робити постійно і при кожній нагоді. А тлумачення народові його ж Основного закону? Недавно хтось пустив в обіг новий термін — “прозорість”

влади. Кожен розуміє це по-своєму і використовує для тиску на владу. Навіщо вигадувати на свою голову те, чого немає в Конституції? Прозорість влади — це що, шоу “За склом”? Чи влада має бути прозорою як скло або драглі, і відповідно такої ж міцності? Громадяни, сприймаймо владу серйозно, як свою, утримувану за власні податки! Змінюймо владу самі, вона без нас не зміниться. А прилюдне роздягання й бичування влади взагалі — це шлях до руйни. Про це повинні пам’ятати журналісти й політики.

• **Володимир ФЕРЕНЦ**, м. Івано-Франківськ

ЧАСОПИС

ВОГНИК ДАЛЕКО В СТЕПУ

Увечері 10 листопада в конференц-залі столичного Будинку письменників запалювали свічки. Тут відбулася презентація літературно-художнього альманаху “Свічадо”, який видається в Дніпропетровську.

На Сході та Півдні українське життя винищували голодоморами, репресіями, експансією російської мови та культури. Але видання в зросійщеному Дніпропетровську українського альманаху свідчить, що повністю це зробити не вдалося.

Матеріал у “Свічаді” подається в гармонійній єдності літературних набутоків відомих письменників і перших “проб пера” початківців. Друкується і проза, і поезія. Альманах відображає процес розвитку літературно-критичної думки в Україні. В рубриці “Мистецькі обрії Придніпров’я” розповідається про фестивалі “Дзвени бандуро”, Дніпропетровський муніципальний хор тощо. Публікуються й переклади, публіцистика...

Велика увага приділяється письменникам Придніпров’я. Але друкуються й автори з інших областей. Приносять свої твори молоді прозаїки й поети.

Перші числа “Свічада” мали по 50 сторінок. Нині обсяг зріс до півтори сотні сторінок, а з минулого року альманах виходить щоквартально.

Видання “Свічада” започатковано за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Альманах підтримують і вітчизняні доброчинці. Немає допомоги тільки від Української держави.

• **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ**

«ПОЛІТРА» — ЗОВСІМ НЕ ТЕ, ЩО ВИ ПОДУМАЛИ

У Полтаві відбулася презентація сайту “Літературна Полтавщина” (www.poltitra.pi.net.ua). Як бачите, “політра” — це скорочене “полтавська література”. Цей новий Інтернет-ресурс створено передусім завдяки молодим керівникам: Олегові Пустовгару, начальникові Управління у справах преси та інформації Полтавської облдержадміністрації, голові Полтавської обласної організації НРУ, та Олені Гаран, голові обласної організації Національної спілки письменників України. Технічні клопоти щодо створення сайту взяло на себе обласне комунальне інформаційне агентство “Новини Полтавщини” — на замовлення та за підтримки згаданого Управління.

Сайт — живий організм, він щодень поповнюється. Сьогодні ще не всі його розділи готові, адже їх чимало: тут історія літератури Полтавщини від Сковороди й до сучасних молодих авторів, віртуальний літературний музей, сучасна література краю, літературно-мистецький календар, книжкова крамниця, віртуальна бібліотека...

Письменницька організація Полтавщини наступного року відзначатиме своє 50-річчя, тож це добрий подарунок до ювілею. Можливо, це та ластівка, яка засвідчує, що організа-

НОВИЙ САЙТ

ція після тривалого періоду застою, коли “всяк, хто живий, в кого думка повстала”, мав тікати до столиці, аби не втонувти в чварах і не задихнутися від браку кисню, — починає новий, висхідний етап свого розвитку. Знову є кого читати — Любов Пономаренко й Наталю Фурсу, Олену Гаран і Сергія Осоку, Олексія Каця й Надію Калениченко...

Мабуть, мало хто знає, що ще 2000 року був Указ Президента “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”. Мало що робилося в цьому напрямку в нашому краї за старої влади, особливо щодо першого напрямку — розвитку національної складової. У серпні цього року прийнято розпорядження голови облдержадміністрації “Про підтримку діяльності творчих спілок, сприяння популяризації творів місцевих авторів у мережі Інтернет”. І ось уже маємо перші плоди. Висновок: треба повіятигати з-під сукна всі укази, програми, постанови щодо розвитку культури, освіти, мови, науки, які під те сукно позасували чиновники кучмівської доби, і почати нарешті їх виконувати, як це робиться сьогодні на Полтавщині.

• **Ганна ДЕНИСКО**, журналістка

ПАМ’ЯТНА ОСІНЬ-2005

У листопаді найперше привернув увагу День української писемності та мови, який з ініціатию Павла Мовчана та Всеукраїнського товариства “Промісвіт” став у 1997 році державним святом. Зі словом про українську мову виступив український поет і літератор Іван Шишов. Затим Львівський театр імені Леся Курбаса показав драматичну симфонію “Марко Проклятий, або Східна легенда”. Художній керівник театру Володимир Кучинський наголошує, що “очевидною є та непересічна роль, яку відіграватиме поезія Василя Стуса у подальшому становленні української мови”. У той день, 9 листопада, до нас прийшли близько 300 осіб, і серед них було багато молоді.

10—11 листопада в Культурному центрі відбулася VIII Міжнародна наукова конференція “Українська діаспора в Росії”, присвячена 10-літтю утворення Українського історичного клубу в Москві. Співпраця Центру з історичним клубом, який очолює В. Ідзьо, стала вже традиційною і може слугувати моделлю для інших громадських організацій Москви. Привернули увагу доповіді про місце українознавства в системі освіти України та діаспори, минуле та сучасне філософське й релігійне світобачення української діаспори в Росії, історію взаємин українців у Росії та росіян в Україні, політичні погляди українського козацтва та ін.

Великий інтерес викликали урочисті збори, присвячені річниці Помаранчевої революції, на яких виступили доповіді народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради з питань культури й духовності Леся Танюк. Перед учасниками зборів виступили Надзвичайний і повноважний Посол України в Російській Федерації Микола Білобоцький, співголова Об’єднання українців Росії та Федеральної національно-культурної автономії “Українці Росії” професор Василь Бабенко (Уфа), голова передвиборного штабу Президента України в Москві Христина Кашуба. У річницю Помаранчевої революції в Центрі лунав Державний гімн України і

згадували молитву Тараса Шевченка, який просив у Всевисьного для всіх нас “єдиномислія і братолюб’я”, а також його слова, написані 160 років тому: “...Братія, не вдавайтесь в тугу, а молитесь Богу і работайте разумно, во ім’я матері нашої України...” Наприкінці зборів було показано документальний фільм Наталії Філич “Помаранчева революція”. Відкрилася також в Центрі фотовиставка “Помаранчевий майдан”, яку вже оглянули сотні відвідувачів.

У рамках масштабного проекту “Діаспора” 15 листопада відбулося свято української культури Пушкінського району Московської області. Звідти до Центру приїхали понад сто осіб. Усе розпочалося з ділового “круглого столу” за участю керівних працівників органів культури району та області й Національно-культурного об’єднання українців “Криниця”, на якому були визначені ключові моменти їхньої співпраці з Культурним центром. Затим була відкрита виставка картин українських художників Пушкінського району, а самодіяльні колективи дали великий святковий концерт.

Наступного дня в Центрі виступив ансамбль етнічного співу “Край” (Ігор Алла, Ксенія Тимчуки, Єгор Кравченко, Габор Тот), який виконав архаїчні слов’янські пісні. Проект “Діалог культур” (здійснюється в співдружності з іншими державами) поповнився музичним вечором, присвяченим 120-річчю з дня народження австрійського композитора Альбана Берга. Він був організований разом із Австрійським культурним форумом Посольства Австрії в Російській Федерації. Уже третій рік у Центрі здійснюється спільний проект “Юні таланти нового століття” разом із творчим об’єднанням з естетичного виховання молоді “Музична юність” Комітету з питань культури Москви. Цього місяця абонемент запропонував концерт “Даму земну кулю дітям” (пісні, ритми й музичні інструменти народів світу).

25 листопада відбулася хвилююча панахида по жертвах голодоморів в Ук-

УКРАЇНА. АРБАТ, 9

раїні, що пройшла в храмі Св. Архистратига Михаїла. У ній взяли участь працівники Посольства України в Росії та Культурного центру, представники української діаспори в Москві. Болючі питання трагедії Голодомору були порушені на презентації колективної монографії “Україна і Росія в історичній ретроспективі” (відповідальний редактор директор Інституту історії України НАН України, академік Валерій Смолий). У презентації, яка відбулася в рамках проекту “Україна крізь віки”, взяли участь автори праці доктор історичних наук Станіслав Кульчицький і член-кореспондент НАН України Віктор Даниленко. Тісні контакти з провідними вченими є важливим елементом наукової діяльності Центру, який досліджує перебування Тараса Шевченка й Михайла Грушевського в Москві, в останні роки випустив у світ кілька монографій, а також — історію Арбату та будинку № 9, у якому розташований Центр.

Місяць завершився відкриттям 30 листопада унікальної виставки Українського благодійного фонду імені Михайла Булгакова (Київ). Уперше в Москві експонується нова колекція рукописів, афіш, книжок та передмов, що належали Булгакову і його найближчому оточенню.

Упродовж місяця були відкриті книжкові виставки “До дня пам’яті жертв голодоморів і політичних репресій” та “Пам’ятні дні осені 2004 р. очима вчених і публіцистів”, пройшла документальна виставка плаката “Забуттю не підлягає — хроніка комуністичної інквізиції в Україні 1917—1991”.

Усього в листопаді у нас побувало понад 1 тис. відвідувачів. Не випадково в інформованих колах московської інтелігенції вже давно визнано, що Культурний центр України в Москві за масштабами та інтенсивністю роботи значно перевищує аналогічні установи інших держав.

• **Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО**, генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук

РЕПЛІКА

Наш Президент не шкодує нагород — це добре показав перший пореволюційний День Незалежності. Проте масове відзначення нагадувало радше щось на зразок моральної компенсації тим організаторам і активним учасникам революції, яким не вистачило урядових портфелів...

Довголітні борці за незалежність України "дочекалися своєї черги" до річниці Помаранчевої революції. Президент підписав Указ про відзначення державними нагородами України колишніх політичних в'язнів і репресованих — "за вагомий особистий внесок у національне та державне відродження України, самовідданість у боротьбі за утвердження ідеалів свободи і незалежності, активну громадську діяльність".

Серед нагороджених чимало відомих імен. Так, Орден Ярослава Мудрого V ступеня отримав дисидент Богдан Горинь; "За заслуги" I ступеня — голова Всеукраїнського товариства колишніх політичних в'язнів і репресованих Євген Пронюк. Орденом "За заслуги" II ступеня нагороджені Михайло Горинь, Микола Плахотнюк...

Серед відзначених дисидентів є й колишні вояки УПА. Так, Орденом "За заслуги" III ступеня Президент нагородив колишнього головнокомандувача УПА Василя Кука. Щоправда, в офіційному формулюванні він фігурує лише як "член ради Всеукраїнського об'єднання ветеранів". Власне, ОУН-УПА не згадується і в інших

ВІДЗНАКИ БЕЗ ВИЗНАННЯ?

формулюваннях. Приміром, активна учасниця бойових дій на боці ОУН-УПА Розалія Василівна Приступа, нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня, названа тільки "членом громадської організації політв'язнів та репресованих"...

Узагалі, логічно цей крок збавити важко: Президент нагороджує державними відзнаками воїнів армії, яку ніяк не може визнати на державному рівні. **"Чи ж є це, власне, державним визнанням?"** — із таким запитанням ми звернулися до одного з нагород-

жених, колишнього головнокомандувача УПА **Василя КУКА**.

— Це не можна вважати державним визнанням, доки воїнів ОУН-УПА не буде визнано борцями за незалежність України. Я того просто не розумію: як можна нагороджувати, якщо не визнається сама організація? На цю нагороду мене висунуло Всеукраїнське об'єднання ветеранів, яке очолює Ігор Юхновський. Я погодився прийняти її з їхніх рук як член ради цієї організації.

— **А й справді, у формулюванні тільки так Вас і означено... Але ж Указ підписував Президент, знаючи ж, напевне, хто такий Василь Кук. Чи погодитеся Ви прийняти нагороду з його рук?**

— Ні. Поки УПА не буде визнано на державному рівні.

Отакі незбагненні виверти державної думки. Пригадується анекдот про першого Президента України Леоніда Кравчука, якому й парасольки в дощ не треба — пройду, мовляв, між крапельками...

• **Марія ЛИТВИН**

ДО ДАТИ

Першою 12 листопада 1905 року в Лубнах з'явилася газета "Хлібороб" — завдяки рвливості Миколи Міхновського, братів Миколи й Володимира Шеметів.

Ксерокопії 5-го числа "Хлібороба" роздавали в залі конференції. Вчитуючись у редакційні статті, ухвали селянських сходок, повідомлення з різних куточків тодішньої імперії, вірші, відчуваєш, як душу огортає гаряче почуття любові до свого народу, до українського селянства й української інтелігенції — тих двох верств, які не дали потопити Україну в штормах ХХ століття.

Цього року вперше шантаж, хто стояв біля витоків української національно-демократичної преси, віддається на державному рівні: Верховна Рада прийняла постанову з цього приводу. А от Полтавська обласна рада, де ще вислизає колишніх великих начальників — "гомо советікусів" до кінчиків пальців, — пославшись на формальні причини, відмовилася встановити ювілейну премію з нагоди 100-річчя "Хлібороба" для відзначення журналістів і письменників, які в нові часи зробили значний внесок у вигартування духу нації.

Однак Управління у справах преси та інформації Полтавської облдержадміністрації, яке очолює молодий "помаранчевий" начальник Олег Пустовгар, не розгубилося і цей конкурс провело — спільно з обласною організацією Національної спілки журналістів України, Фондом імені Володимира Малика, який очолює син письменника, лубенський лікарь Олександр Сиченко. Додержав до доброї справи й Народний рух України, його голова Борис Тарасюк. Тож

ПРЕСА ЯК НАЦІЄТВОРЧИЙ ЧИННИК

У Полтаві відбулася Всеукраїнська наукова конференція "Українська преса початку ХХ століття як націєтворчий чинник", присвячена 100-річчю виходу на Наддніпрянській Україні перших українськомовних видань — газет "Хлібороб" і "Громадська думка" ("Рада") та журналу "Рідний край".

преміями з нагоди 100-річчя виходу газети "Хлібороб" відзначені газети "Лубенщина" й "Зоря Придніпров'я" (м. Глобине), журналістка Тетяна Дениско та журналіст і письменник Юрій Антипович — за п'єсу "Остання ніч Мазепи" та інші драми на теми з української історії.

Вітаючи студентів, які прийшли на конференцію, голова обласної організації Товариства "Просвіта" і Полтавської міської організації "Народного Союзу" "Наша Україна", народний депутат Микола Кульчинський сказав:

— Імперія дбала, щоб українське слово не виходило на поверхню. А воно вишло, не питаючи дозволів, незважаючи на заборони. Відзначаючи 100-річчя "Хлібороба", ми складаємо шану подвигу української інтелігенції, братів Шеметів, які тяжко працювали, щоб в умовах неймовірного тиску Російської імперії українське слово набуло об'єднуючої сили. Це була титанічна праця, вони вмирили молодих, але все зробили, щоб ми це слово сьогодні мали, бо більшого багатства, ніж рідна мова, у жодного народу немає. І мені хочеться, щоб не соромилися молоді люди мови свого народу, не переходили поза аудиторію, в гуртожитку чи на вулиці на чужу мову, бо тоді вони втрачають власну гідність, зраджують пам'ять про тих, хто тяжкою самовідданою працею зберіг це слово й підняв на вершини. Не відрікайтеся від свого ніколи й ніде.

Начальник Управління у справах преси та інформації Полтавської ОДА, голова обласної організації НРУ Олег Пустовгар, поінформовавши про всі заходи, які відбудуться на Полтавщині до ювілею, наголосив, що все це стало можливим "завдяки приходу до влади Президента Віктора Ющенка, який узяв курс на національне відродження".

Під час конференції було презентовано книгу "Потужна сила рідного слова". Як розповіла доктор філологічних наук Наталя Сидоренко, це — хрестоматія, де подані публікації з газет "Хлібороб", "Громадська думка" й журналу "Рідний край".

Говорячи про сьогоденні проблеми української преси та книгодрукування, пані Наталя широко подякувала Управлінню в справах преси та інформації Полтавської ОДА, яке надало фінансову підтримку виданню книги "Потужна сила рідного слова", включивши його до плану видання соціально значущої літератури.

На пленарних і секційних засіданнях конференції відбулася ґрунтовна розмова про українські часописи початку ХХ століття, їхню роль у політичному, економічному, культурному житті України, становленні нації.

У Лубнах із нагоди ювілею відбувся краєзнавчий семінар. На могили Миколи Шемета встановлено хрест.

• **Ганна НАЗАРЕНКО,**
м. Полтава

РОЗДУМИ ПРО ОЧЕВИДНЕ

Недавні події у Франції змусили стару Європу задуматися над проблемою вживання національних меншин у сучасне громадянське суспільство демократичних держав. Палаючи передмістя Парижа і великих міст, сотні спалених автомобілів, безсилля поліції, яка схильна порівнювати масові безпорядки з громадянською війною. Ніхто не говорить уголос, що причиною кризи став лінійний європейський лібералізм. Набагато легше було залишити общини трудових емігрантів самих на себе, давши їм повну свободу варитися у казані власних проблем, аніж упроваджувати серйозну програму асиміляції і вживання в повноправну громадянську спільноту.

Дехто може подумати, що Українці французький варіант бунту національних громад не загрожує. Справді, число поселенців із країн Африки та мусульманського світу незначне. Проте дуже швидко воно може різко зрости внаслідок "прозорих" східних і більш захищених західних кордонів. Це загроза майбутнього, але хто спробував оцінити небезпеку сьогодні?

Україна не Франція, але причиною протистоянь є утворення компактно розміщених етнічних груп, які живуть відособлено й не вживаються в корінну спільноту. Принципово немає жодного значення, в який спосіб утворилися подібні громади. Україна має великі компакти поселення етнічних громад, політично культивовану мовну проблему і проблему громадянської єдності, громадянської зрілості. У французькому контексті Україна швидше за все нагадує конгломерат національних меншин і серед них рівні з рівними етнічні українці з формальним титулом

ФРАНЦУЗЬКИЙ СИГНАЛ УКРАЇНИ

автохтонів. Взаємини мовно-етнічні далекі від норм Конституції, складне становище української мови й культури, української самобутності. Ситуація потребує змін, але саме ці зміни тягуть у собі потенційну небезпеку протистоянь, і таким чином із часом досить швидко все зайде в глухий кут, до кінця закручуючи пружину конфлікту інтересів.

Українці не можуть бути задоволені своїм становищем, і, як не парадоксально, не задоволені громадяни російського походження і російськомовні — за звичкою. Поки що всі з таким станом звикли, але це не означає, що конфлікту інтересів російськомовного й українськомовного населення не існує. А отже, — протистояння має певну вірогідність і за наслідками може бути не меншим, аніж події у Франції.

Усі це чудово розуміють, тому суспільство інстинктивно не дуже підтримує заклики політиків про другу державну мову, а українці підкреслено поступливі при виборі мови, ніхто не переслідує бажаних спекулювати мовним питанням на виборах.

Україна уникає конфлікту лише надмірно ліберальною політикою, залишаючи державну мову непричеповною. У результаті замість інтеграції росіян в українське суспільство відбувається дивна асиміляція самих етнічних українців у російську меншину, причому значними темпами. Така ціна української "благодаті" етнічних взаємин, але рано чи пізно етнічні українці серйозно відчують небезпеку власною буттю і спрацює інстинкт самозбереження, а він в українців дуже потужний.

Французький національний лі-

бералізм і вимушений український однаково неспроможні вирішувати проблему інтеграції меншин і лише відтермінують конфлікти великої сили.

Деякою мірою демократичний світ винен не тільки у власних проблемах з емігрантами, — він експортував хибні ідеї в звільнені держави.

Якби українці не сліпо переймали так звані європейські цінності, а більше дбали про власне відродження, становили української мови, культури й самобутності було б не таким загрозливим і французька небезпека не зв'язувала б руки політикам і президентів. Французький синдром — це і є конфлікт невідповідності конституції реальних міжетнічних стосунків, факт нерівності громадян перед основним законом життя держави.

У Франції конфлікт виник через бездіяльність держави, її ліберальну байдужість. В Україні конфлікту типу протистояння немає, тому що все зайшло занадто далеко і перейшло межу можливості природного врегулювання, навіть шляхом протистояння.

Це нагадує ситуацію з продірявленим човном. Маленьку пробоїну можна залатати великими зусиллями, але якщо справи гірші, човен кидають. Українці не мають куди втікати з власного човна, тому якимось вдалося накрентити човен, щоб вода не заливала, і пасажери терплять тісноту, пам'ятаючи, що найменша спроба випрямитися може порушити рятівну рівновагу. Але порятунок у руках тих, хто в човні, — стороння допомога не порятує. Доля українського човна — в руках українських громадян, але його рівновага зале-

жить передовсім від етнічних українців, української еліти й усіх повноцінних громадян.

Повноцінні громадяни — це навіть не так звані свідомі громадяни, а ті, хто розуміє Конституцію і дотримується як прав, так і обов'язків громадянина. Це нескладно — читати Конституцію і жити за нею, скептично ігноруючи політичних екстремістів і махінаторів, не заздрячи іншим народам і не кидаючись у чужі братні обійми заради ілюзії дружби народів. Проблема в тому, що відсутність виразного українського стрижня позбавляє сенсу інтеграцію не тільки росіян, а й емігрантів з Африки, Азії, Китаю. Меншини реально інтегруються в найбільш впливову російську спільноту (за мовною ознакою). Це означає, що в умовах домінування російської мови і російського владного фактора російський стрижень в Україні стає домінуючим центром інтеграції, а в цих умовах конституційна інтеграція народу і процес асиміляції меншин неможливі. Будь-яке стимулювання інтеграції меншин у суспільство може реально відгукнутися поповненням ними російськомовної відособленої громади і цим іще погіршити ситуацію.

Україна опинилась у глухому куті на шляху будівництва громадянського суспільства: потрібна швидка інтеграція народу, і водночас без домінування українського центру єднання це неможливо.

Активних українців дратує явна байдужість влади до проблем українського етносу, відсутність серйозної роботи щодо стимулювання інтеграції меншин в українське суспільство, урядовці і Президент не

наважуються щиро говорити з громадянами про державну мову. Це однозначно свідчить про фактичне домінування російськоцентричної інтеграції українського народу. Заклики до узаконення другої державної мови лунають усе голосніше і сприймаються як звичне явище, а міста на чолі зі столицею зросійщені. На виборах українці мають лежати на лопатках, спокійно зносячи мовні несправедливості й пам'ятаючи французький урок. А що буде після виборів, коли українці знову зіпнуться на ноги, щоб переконатись у потребі самостійно домагатися конституційних прав на мову і самобутність? Навіть за найоптимістичнішими прогнозами, в новообраному парламенті етнічних українців може знову виявитися замало, щоб сподіватися на справедливе вирішення наболілих проблем українців. Зате будь-які радикальні домагання українців щодо законних прав цілком можуть стати тими випадковими поштовхами, які порушать рівновагу перекреноного українського човна.

Тому владі, політикам, українській еліті варто зробити чесний аналіз стану українського суспільства в контексті подій у Франції і знайти спосіб попередження подібного лиха на нашій землі. Звісно, під час виборів позитивні кроки робити складно, але ми можемо зробити максимум, обравши до влади якомога більше свідомих власної відповідальності етнічних українців будь-якої політичної орієнтації. А той, хто спробує маніпулювати мовним питанням і оглядатися на чужі держави, від українців не повинен мати жодного голосу, жодної підтримки. Тепер від дії кожного з нас залежить набагато більше, ніж від зусиль влади.

• **Володимир ФЕРЕНЦ,**
м. Івано-Франківськ

РЕФЛЕКСІЯ

Видавничий дім “Києво-Могилянська академія” нещодавно перевидав працю Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?” — до 40-річчя оприлюднення. Написана 1965 року, вона мала надзвичайний вплив на розвиток національного руху в Радянській Україні та набула широкого розголосу за кордоном.

Іван Дзюба аналізує радянську національну політику в Україні, підкріплюючи свій аналіз панорамою живописних та бездоганно аргументованих фактів. Нове видання доповнено документами, автобіографією та резюме автора. Ця праця розкриває гниль і лицемірство комуністичної системи.

У книжці — свідчення не тільки українських дисидентів, культурологів, а й західних учених: Джона А. Армстронга з Віконського університету, Пітера А. Томи з Арізонського університету, Дж. Ньютона з університету Глазго. У їхніх оцінках — не стільки вияв поваги до автора, скільки прагнення донести до наукової еліти Заходу правду про стан, у якому опинилася мова 40-мільйонної (на той час) європейської нації.

Дзюба в передмові до книги написав: “Праця “Інтернаціоналізм чи русифікація?” вийшла з-під пера не якогось спеціального “дисидента” (як я не люблю це слово!), а з-під пера людини, яка була (а почасти, може, й залишається) продуктом (може, все-таки не найгіршим) системи, органічно з неї виросла, пройшла довгий і складний шлях до критичної переоцінки цієї системи...”.

Перевидання в наші дні праці Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?” стало своєчасним, оскільки чимало проблем, порушених у цьому памфлеті, зокрема й мовна, на жаль, є нагальними і дотепер. Під час нестачі державних важелів, коли разом з усіма іншими національними цінностями українську мову та культуру кинуто на дикий, неврегульований ринок. Держава втрачає український інформаційний та культурний простір.

Так, нещодавно в Києві з’явилися біг-борди з зображенням голови Антимонопольного комітету України О. Костусева та написом “С нами Бог и Россия!” Крім того, політична партія “Союз” та її лідер Олексій Костусев беруть участь у політичних акціях, під час яких використовують російські державні прапори та антиукраїнську риторику. Що це: інтернаціоналізм чи русифікація?

...Як відреагувала система на запитання Івана Дзюби, відомо: його праця свого часу була оголошена антирадянською, а сам автор опинився за ґратами. А через сорок років, готуючи твір до перевидання, Іван Дзюба, який навіть у страшні репресивні часи радянщини не втрачав надії на відродження української духовності, в передньому слові написав: “Не хочеться більше говорити про українську мову. Печаль. Стидоба. І часто — безнадія”. Проте тут же уточнює: “А втім — говорити доводиться. Попри безнадію. І не тільки, звичайно, про мову. Болить багато що”.

За мовними проблемами сьогодні насправді стоїть абсо-

«ЧОРНА ДІРА» РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ — 40 РОКІВ ПОТОМУ...

Шістдесяті роки ХХ століття... Це був вибух нового покоління, яке повстало проти антилюдяної системи. Доля шістдесятників пов’язана з хворобливою деградацією ідеалів, наростанням внутрішнього невдоволення, ідейними фрустраціями. У результаті це покоління витворило не тільки плеяду просвітлених письменників, поетів і художників 1960-х років, а й надихнуло тих, хто на межі 1980—1990-х зіграв вирішальну роль у повороті суспільної свідомості в бік остаточної відмови від традицій “червоних революцій” і “розвинутого соціалізму”... Шістдесятники починали на спустошеному, знелюднілому, зденаціоналізованому полі й інтуїтивно прагнули передусім, як слушно зауважив у своїй нобелівській лекції Йосип Бродський, до “відтворення неперервності культури”. Такою людиною є шістдесятник ІВАН ДЗЮБА.

лютно інша площина — глибока й фатальна. За словами професорки Оксани Пахльовської, “сьогодні кордон між двома Українами проходить не між Україною українськомовною та Україною російськомовною. Поділ не етнічний, не мовний, не релігійний. З одного боку — вульгарний покруч лоботомізованого суспільства, жадібний споживач фальшивих ідеологем, інертний транслятор енергії насилля. А з другого — всі інші: українці, росіяни, євреї, татари, греки — кожен, хто має свою культуру й відтак поважає культуру інших. Це молода Україна і це стара Україна. А головне — це Україна європейська, в якій свідомість, солідарність і взаємоповага стають підвалинами громадянського суспільства”.

Натомість в Україні й досі існують віруси малоросійської свідомості. Євген Маланюк свого часу дуже точно визначив діагноз: “Малоросійство — це хвороба, спричинена кількома століттями чорної ночі бездержавності”. Іще Маланюк зазначає: “У нас малоросійство було завжди хворобою не лише півінтелігентською, а й передовсім — інтелігентською, отже, поражає верству, що мала виконувати роль мозкового центру нації. І в цім — суть проблеми”. Іван Дзюба вистояв. Його не вдалося інфікувати. Він сказав своє Слово проти системи антилюдяності, жорстокості та бюзнірства.

“Інтернаціоналізм чи русифікація” — видання, на якому є екслібрис Історії ХХ століття. Ця праця, написана 1965 року, мала надзвичайний вплив на розвиток національного руху в Радянській Україні. Памфлет витримав більше сорока видань українською, англійською, італійською, китайською мовами. Але чи пам’ятаємо ми про те, що проти кожного, хто читав чи бодай тримав у руках цей памфлет, висувалося політичне звинувачення — як діагноз!

У передмові до нового видання книжки І. Дзюба пише: “І ось минає 40 років з часу написання “трактату”, як його іронічно називали в КДБ. Світ раптом змінився. Разом змінилася Україна. Змінилися ми самі. Не змінилося одне. Та тяжка хвороба, яку було означено тер-

міном “русифікація”. Вона стала ще глибшою. І, може, слушніше було б говорити вже не про русифікацію, а про зрусифікованість, майже довершену. То що: вже не бути нам народом з повноцінною національною культурою? Не житиме українська мовна стихія на вулицях міст, у студентських аудиторіях, у виробничих колективах? Не буде українець забезпечений українською книжкою, українським кіно- і телеекраном, “споживчим кошником” сучасної інформації рідною мовою? Чи, може, погодимось стати російськомовною нацією, а українській мові надамо статус мови національної меншини і рятуватимемо її за допомогою Європейської хартії про захист таких мов?”

Те, чим ця праця (або, якщо хочете, пояснювальна записка до листа, адресованого тодішнім можновладцям — першому секретареві ЦК КПУ, членові Президії ЦК КПРС Шелесту та голові Ради Міністрів Української РСР Щербинському!) стала для українців, дуже влучно висловився письменник Валерій Шевчук. “...Праця “Інтернаціоналізм чи русифікація?”... була серед найпопулярніших і... поклала основу для появи та зростання нового руху опору супроти насильницької русифікації... Цю рукописну книжку вилучали як антирадянську й нещадно переслідували її читачів”, — наголошує письменник, який у часи судів над Іваном Дзюбою та його працею вже був таврований владою.

Ця книга стала причиною суспільно-політичних рухів і змін. Праця стала “схрибною Пандори” для радянської тоталітарної системи, руйнуючи основи її устрою. Так і чорна діра засмоктує і знищує все — від альфи до омеги. От що цікаво: нещодавно вчені-астрофізики довели, що такі величезні чорні діри можуть стати рятівниками для малих зірок, руйнуючи і поглинаючи матерію старих. Праця “Інтернаціоналізм чи русифікація?” зруйнувала цвіль радянської псевдоматерії, захистивши пуп’янок нової чистої і могутньої сили. Україна була врятована. Процес поглинання антиреволюції розпочався саме після виходу цієї праці й тривав майже 30 років до падіння системи і ще

10 років — до руйнації матерії на рівні інфікованої свідомості.

Така праця як “Інтернаціоналізм чи русифікація?” — це, радше, історичний факт, а не тільки літературознавче полотно. Філологи завше з цікавістю вивчають шлях автора від першої до останньої редакції тексту, вони люблять переглядати різні його варіанти. Це дійство часто має назву *критики чернеток*. Щоб зробити критику чернеток або версій, потрібно мати різні рукописні фази того самого твору. Тунелів і надбудов там багато, але вони всі — немовби “кротові нори”. Так астрофізики називають місця часу-простору із викривленою гравітацією. Тобто, це своєрідні міжчасові переходи. Немає значення, коли вони з’явилися, має вагу інше — в який час/вимір спрямовано вихід. І як відмежувати такі переходи від чорних дір, що поглинають і знищують у небутті антиматерію? Праця Івана Дзюби — це та чорна діра, що зламала, поглинула, розчинила основи радянської системи.

“Інтернаціоналізм чи русифікація?” — постріл у самсіньке серце псевдосистеми цінностей, що намагалися заперечити реальність, якої й так на той час майже ніхто не розумів. Система прагнула встановити новий стандарт мислення, і, таким чином, виховати-вихолостити нового *гомо советікуса*. Радянська влада прагнула здійснити глобальний за своєю онтологічно-філософською глибиною прожект — вибудувати систему політичних зомбі, а радше безхребетної покрислої маси радянського населення, таких собі середньоарифметичних в’язнів. У природі подібного й бути не могло, — усе це відбувається лише у збудженій уяві кількох політичних лідерів історії, які мусили піти проти законів природи, оскільки хотіли встановити власні закони розвитку. Шістдесятництво — природний супротив. І це потрібно нам зрозуміти сьогодні, коли ми змогли дистанціюватися в часі, гортаючи памфлет “Інтернаціоналізм чи русифікація?” Івана Дзюби.

• **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент НаУКМА, м. Київ

НОВЕ ВИДАННЯ

ЩОБ ПАМ’ЯТАЛИ...

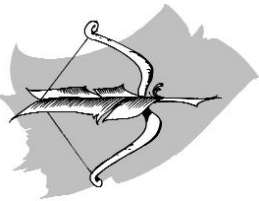
Тяжкі роки середини ХХ ст. навіки стали болючою раною для України. Залита кров’ю українська земля після Другої світової війни тільки почала загоювати рани, та за першим ударом не забарився другий: у той час як на сході лютував голодомор, на заході палахкотіло справжнє повстанське полум’я. Роки грозового сталінського терору мало відрізнялись від воєнних. Людей вагонами вивозили на Сибір, Урал, Соловки. Україна втрачала дочок і синів і, як одинока шевченківська вдова, шукала притулку в пустках схолих сільських хат. А десь на колимських морозах тужили її діти, і тільки іскри національно-патріотичного вогню зігрівали душу. Лише після смерті тирана в Україну змогла повернутись частина вигнанців. Саме їхня доля описана в першому розділі книги Марії Мазепа “Мамі наснилося жито”. Мета авторки — відтворити давно забуті події, без яких історія України була б неповною. Журналістку спонукали взятись за перо сумні свідчення реальних людей — її односельців, мешканців Вижицького району Чернівецької області. На жаль, її родина також зазнала лиха від совітів: загинули її дядьки Павло та Василь Турчаки. Небагатох минула тяжка доля. Людей заарештовували “за любов до Батьківщини, за вишиту сорочку, за рідну мову, за те, що під час обшуку знайшли “Чорну раду” чи будь-яку іншу українську книжку”. За словами Марії Мазепа, у СРСР Україна не сприймалась як самостійна адміністративно-територіальна одиниця. Московська влада не задовольнилася політичним пануванням, вона мала мету — вивити національну пам’ять, традиції, звичаї, мову.

Нариси не просто переповідають події тих років, вони передають сам дух епохи. Цьому сприяло вдало дібрані фотоматеріали тієї доби. У другому розділі йдеться про

людей, які проводили велику роз’яснювальну роботу серед населення після проголошення Незалежності України; “особистим прикладом показували, як потрібно працювати на поширення національної ідеї, виховувати молоде покоління в дусі поваги до історичного минулого України, любові до неї”. Книжка написана просто й невинувато, вона невинувато переносить читача в українське село. Читаючи рядки нарисів Марії Мазепа, уявляємо сільську хатину, а біля неї дідуся чи бабусю на лаві, які неквапно розповідають про своє життя, про тисячі таких, як вони, до яких доля була жорстокою. І стає так сумно і страшно, що хочеться плакати. Знайдімо ж вільну годину в наш метушливий час і перегорнімо жовто-блакитну обкладинку книги Марії Мазепа. Вшануймо пам’ять тих, на чийх кістках зросла незалежність сучасної України.

• **Олеся ДЗИРА**

ПОГЛЯД ІЗ СЕРЕДИНИ

Проблему торгівлі людьми (передачу людини за гроші) в Україні почали порушувати 1997 року. Але на той час ішлося лише про торгівлю жінками. Через декілька років заговорили вже про чоловіків. Вважаючи, наприклад, факт експлуатації українських чоловіків у цивілізованій Чехії, коли їх змушували працювати на будівництві, вирубувати ліси й тримали як в'язнів концтабору, охороняючи з автоматами. І тільки в останній рік держава звернула увагу на проблему трафікінгу дітей.

Трафікінг включає в себе дії з найму або переміщення (локального чи міжнародного) людей, застосування неправди, примусу або насилля, боргового рабства або шахрайства з метою піддати людину насильству або експлуатації, такий, як проституція з примусу, використання як раба, побиття або жорстоке ставлення, виснажлива праця або експлуатація в якості прислуги.

Маршрути трафікінгу змінюються залежно від місцевих умов, попиту й пропозиції. Тому не можна стверджувати, що жертви торгівлі приїждять із бідніших країн у заможніші.

Так, Україна водночас — країна транзиту (через Україну везуть дітей), країна-постачальник (з України вивозять) і країна, куди постачають. 10—20 % неповнолітніх повій у Криму та в Одесі — це ті, кого привезли: молоденькі дівчата з Росії, Молдови, Білорусі. Найбільше їх привозять до Криму в літній період.

Вивезти дітей з України сьогодні складніше. Якщо раніше з країн СНД вивозили дітей за метрикою, де зазначалося ім'я та вік, то зараз треба мати окремий проізний документ, фактично паспорт, у якому, крім інших відомостей, подана фотографія. Щоправда, залишився момент підготовки документів. Так, кілька років тому з Одеси жінка вивозила цілий вагон дівчат і одного хлопчика. Вони перетинали кордон Молдови. Прикордонники звернули увагу на дві обставини: на кількість дівчат і на зазначений у паспорті вік пасажирів — 22—23 роки, тоді як дівчата мали вигляд 13—14-річних. При перевірці виявилось, що документи фальшиві. Тому віковий ценз усе ж таки обмежить вивіз дітей. На сьогодні з усіх країн СНД тільки з Росії можна вивозити дітей за метрикою.

І якщо проблему вивозу дітей за кордон Україна більш-менш розв'язала, то проблема продажу дітей у межах країни залишається гострою. Із сіл, скажімо, Чернівецької області, де розмовляють румунською мовою і не володіють ані українською, ані російською, можуть привозити дітей у Донецьк, Ялту, Сімферополь, де панує російська мова, і діти губляться. Дитина потрапила в інше середовище: велике місто, чужа мова. Таку дитину дуже легко пропонувати для сексу. Дітей залякують, б'ють, якщо вони не погоджуються, вводять у стан напівсвідомості, зму-

РАБСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ

Шановні читачі, у числі 46 "СП" за 2005 р. ми пропонували вашій увазі статтю, присвячену проблемі дитячого жебракування. Розмову вели з Ольгою ШВЕД — представницею міжнародної організації "Ecpat International" для регіону СНД, яка працює для ліквідації дитячої порнографії та торгівлі дітьми з метою сексуальної експлуатації. Сьогодні ми порушимо питання торгівлі дітьми. Закликаємо вас не лишатися байдужими, брати участь в обговоренні.

Фото з архіву "СП"

шуючи вживати алкоголь і наркотики, притому наркотики вводять навіть ін'єкційно.

Причини торгівлі дітьми різні. Найперша — сексуальна експлуатація. Діти вразливі, непоінформовані про систему захисту, їх легше залякати: можна налякати міліцією, в'язницею, бо дітям здається, що це найгірше з того, що може трапитися. Крім того, самі батьки продають дітей для сексуальної експлуатації. Були випадки, коли матері в Криму ходили по пляжу й пропонували хлопчиків. У Криму розповідають, що випадки, коли дітей пропонують власні батьки за невеликі гроші, а потім пропивають зароблене або відкладають на зиму, стали розповсюдженими.

Друга причина — це існування категорії гвалтівників, які віддають перевагу дітям. Якщо в дорослого чоловіка не все гаразд у житті, то, порівнюючи себе з дитиною, він відчуває, що сильніший, успішніший, він може крикнути, налякати й не отримати здачі.

Третя причина — це переконання, що діти не мають таких хвороб, як ВІЛ-СНІД, сифіліс, гонорея, оскільки, на відміну від повій, не мали сексуальних стосунків. Більше того, згідно з віруваннями мешканців Арабських Еміратів та Індії, секс із дитиною надає сили, енергії, лікує хвороби. Є навіть

хибне уявлення, що ВІЛ-СНІД під час сексу з незайманою дівчиною виліковується. Це штовхає хворих на СНІД чоловіків шукати молодих дівчат, особливо незайманих. Вони ладні платити великі гроші, аби вилікуватися. Насправді ж діти вразливіші до хвороб. Їхній організм не сформований, і тому дитина швидше підхопить інфекцію.

П'ята причина — торгівля дітьми з метою використання у кримінальних злочинних справах: перевезення наркотиків, зброї тощо. Вважається, що дорослих обшукуватимуть, а дитину чіпати не будуть. Саме для перевезення й розповсюдження наркотиків вивозили дітей у Молдову.

Шоста причина — фізична експлуатація. В Середній Азії, Киргизії, Таджикистані, Узбекистані дітей продають як робочу силу: цих дітей завозять у гори, де їх важко знайти правоохоронним органам. Діти живуть, як у рабстві: вони пасуть овець, важко працюють по господарству лише за харчі. Про навчання годі й питати. В Україні дітей найчастіше використовують у торгівлі. Були випадки, коли тринадцяти-чотирнадцятирічних молдавських дівчат знаходили на українських базарах. Замість ходити до школи вони працювали. Так само в Молдові знаходили наших дівчат і хлопців. Найчастіше цигани заби-

рали їх від батьків-алкоголиків. Нещодавно, коли всі родичі вже втрачали надію, в Росії знайшли одинадцятирічного хлопчика, викраденого циганами в семирічному віці.

Зараз набуває розповсюдження новий вид торгівлі дітьми — торгівлі немовлятами для жебракування. (Про неї йшлося в попередній статті). Задля ідентифікації дитини "Ecpat International" пропонує при народженні в метриці зазначити групу крові, це допоможе встановити, чи є матір'ю дитини жінка, яка використовує малюка для жебракування.

Діти, які постраждали від трафікінгу й повернулися в нормальне середовище, потребують довшої реабілітації, ніж дорослі. Дорослі все ж мають певну освіту, професію, домівку, вони самостійні. Тоді як у дітей, що не мають змоги відвідувати школу й вести здоровий спосіб життя, гостріші проблеми з навчанням і здоров'ям. Якщо підлітку вже 15 років, а востаннє він був у школі в 10 років, то до третього класу він не піде. З такими дітьми потрібно індивідуально працювати, домогтися здобути професію.

Сьогодні Україна робить кроки щодо попередження торгівлі людьми, і дітьми зокрема: організовують комітети, національні ради, уряд розробляє Національну програму протидії торгівлі людьми, де вміщено цілий розділ щодо дітей. В Україні призупинено процес усиновлення дітей за кордон до певних розробок та нормативних актів. Щоправда, варто було б попрацювати і з Кримінальним Кодексом. У колишньому Кримінальному Кодексі торгівлю людьми означували як момент передачі, без урахування міжнародного трафікінгу, в новому ж урахували тільки міжнародний аспект торгівлі. Це фактично сприяє тому, що продаж у межах країни не карає злочинців за цією статтею.

І нам усім необхідно пам'ятати про те, що для вирішення цієї складної проблеми недостатньо зусиль лише держави. Потрібно також змінювати свідомість громадян. По-перше, міліція не повинна сприйматися як каральний орган, і не треба залякувати дітей міліцією. По-друге, громадськість має реагувати на порушення прав дитини і вчасно повідомляти про такі випадки. Ми не можемо стояти осторонь проблем трафікінгу дітей хоча б тому, що їх жертвами можуть стати й наші власні діти.

ВАРТО ЗНАТИ

БЕЗПРИТУЛЬНІ ДІТИ Й ДІТИ-СИРОТИ ЛУЦЬКА

В Україні мешкає більше 103 тисяч дітей-сиріт, із них 30 тисяч (або 29 %) перебувають в інтернатах. Щороку кількість немовлят, від яких відмовляються батьки, становить близько 900. Від них відмовляються не тільки одинокі матері, а й заміжні жінки, оскільки не мають належних соціально-економічних умов для виховання дитини.

Як повідомила заступник головного лікаря з неонатології Луцького пологового будинку Олена Курак, сьогодні сім'ї не готові прийняти дитину. Причини цього, як правило, є низький рівень матеріального забезпечення та відсутність відповідальності у мам і татусів. Останнє особливо стосується чоловіків.

Починаючи з 2001 року, в Луцьку простежується зменшення кількості покинутих немовлят: 2001 р. — 15; 2002 р. — 12; 2003 р. — 5; 2004 р. — 3; 2005 — 1. "Як правило, відмовляються від дітей мами з неблагополучних сімей, одначки", — стверджує Олена Курак. Один із найвагоміших кроків вирішення проблеми — впровадження в Луцькому пологовому будинку сучасних перинатальних технологій. Ідеться про реальну роботу психологів і лікарів із майбутніми мамами й жінками, котрі шойно народили. "Коли жінка, яка прийшла народжувати, повідомляє, що хоче залишити дитину, ми не забираємо її маля, а відразу прикладаємо до грудей, — розповідає Олена Іванівна. — Дитинка перебуває з мамою і протягом наступних трьох діб. І тут спрацює психологічний момент: безпосередній біологічний контакт, спілкування з дитинкою з перших хвилин її народження призводять до того, що мами не залишають немовлят".

Але, незважаючи на зменшення кількості покинутих дітей, потреба в будинках дитини залишається. За словами старшого вихователя Волинського обласного спеціалізованого будинку дитини Галини Ованесян, раніше в цьому закладі переважали діти з багатодітних сімей і від мам-одиначок, котрі віддавали їх на тимчасове виховання, а згодом забирали. Сьогодні ж домінують діти жінок, які ведуть аморальний спосіб життя, вживають алкоголь, наркотики... Як правило, вони не пишуть відмов, а просто залишають дітей у пологовому будинку або згодом у дитячій лікарні.

Стабільно високим залишається рівень безпритульних дітей і дітей-сиріт. На сьогодні в Луцьку їх нараховується 180—190 осіб, щороку в притулок потрапляє 45—50 дітей. За останні роки міський суд позбавив права батьківства у 2001 р. — 15 батьків (для 24 дітей); у 2002-му — 24 (для 25 дітей); у 2003-му — 21 (для 27 дітей); у 2004-му — 18 батьків (для 23 дітей). Причини — пиятика й небажання займатися власними дітьми.

За матеріалом "Безпритульні діти і діти-сироти: проблема кожного зокрема чи суспільна?" Луцького прес-клубу реформ lutsck.cure.org.ua

VOX POPULI

ЧИ ПРОЙДЕМО МИМО?

Переважно такі діти сидять у переходах і простягають руку. Вони просять милостині. Вони кажуть, що голодні... Ми віримо їм?

Василь Попович, 21 рік: — Нещодавно до мене в крамниці підійшла дитина і попросила гроші на їжу. Видно, що дитина безпритульна, і я дав. Тобто, гроші я таким дітям даю: чи гривню, чи п'ять. Коли купую щось із їжі.

Наталія Нестеренко, 30 років: — Якщо безпритульні діти просять на їжу, я даю гроші. Мені шкода їх. Хо-

ча, звичайно, розумію: ці кошти діти комусь віддають. Про такий кримінальний бізнес багато говорили, писали. Взагалі ж цими дітьми має опікуватися держава: створювати відповідні реабілітаційні центри тощо. Держава має нести відповідальність за дітей. Якщо ми прагнемо Євро-союзу, то маємо розв'язати цю проблему.

Любов Васильєва, 50 років:

— Цими дітьми мають опікуватися або батьки, або опікуни. Я завше кажу таким дітям: будь ласка, звер-

тайтеся до своїх батьків. Направити їх їх можу або до міліції, або до батьків. Таке питання повинне вирішу-

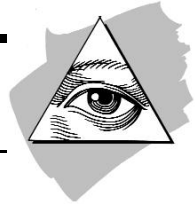
ватися на рівні держави. Моя копійка їм не допоможе.

Володимир Селіванов, 35 років:

— Я особисто даю гроші. Мені боляче дивитися на їхнє жалюгідне становище.

● Матеріали підготувала **Ольга СКРИПКІНА**

Л. Г.: Перші дні грудня були дуже насиченими, і Ви брали активну участь у всіх подіях, що відбувалися тут, у Києві. Очевидно, варто розпочати з тих, де яскраво проявилася міжнародна діяльність Президента В. А. Ющенка.

В. Я.: Я — не політолог, який дає панораму подій безособово. Ви, мабуть, дозволите мені мати власний погляд, і я не претендувати на те, що він вичерпний і що кожен ваш читач із ним має погодитися.

— *Власне, в цьому й полягає наш задум: яскрава особистість коментує яскраві події...*

— Увесь постпомаранчевий період я прожив із відчуттям, що В. Ющенко шукає якусь свою індивідуальну форму президентського буття. То він якийсь надто замкнений, — скажімо, голови творчих спілок України за ці дев'ять місяців ніяк до нього не можуть потрапити, той, хто розподіляє його час, чомусь не подумає про те, що зустріч із творчою інтелігенцією потрібна не лише митцям, а й самому Президенту... А в цей період, про який ми говоримо, з частими наїздами високопосадових осіб — наш Президент проявився дуже яскраво. Такий похід в Україну свідчить про те, що до нас приглядаються, сказати б точніше, — нас промацують: що ж воно собою становить, оце українське тло? Особливо показовими, — я б їх доєднав до всіх названих міжнародних зустрічей — були президентські слухання, які проводилися тут, у нас. Мене дуже зворушив виступ представника українця із Сибіру. Була дуже цікава деталь у його виступі. Він сказав буквально так: “Ось ви тут сидите в залі, смієтесь, жартуєте, аплодуєте, почуваетесь вільно, сидячи біля Президента. А ми, громадяни Росії, не уявляємо, що це можливо було б отак сидіти біля президента Путіна, і так вільно почуватись...”

— *Так, наш Президент — дуже тепла, відкрита, людяна особистість...*

— Так, здається, Ющенко знайшов і запропонував свою версію своєї поведінки... Його виступ мені дуже сподобався, хоч у ньому й були властиві самому Ющенку протиріччя, — раптом у нього похопилося (вірю, що саме похопилося) про те, що ми навіть можемо трішечки поступитися своїм суверенітетом. Але ж це — неприпустимо! На Майдані однозначно говорилося, що ЄП — це зрада національних інтересів. Ми не можемо поступитися суверенітетом ні на йоту, бо надто дорого він нам дістався, і надто він хисткий, аби хоч крихту від нього відламувати!

Дуже цікавий період, який ми з Вами обговорюємо: все, що відбувалося в світі, так чи інакше проєктувалося на Україну.

Скажімо, приїзд Нурсултана Назарбаєва в Україну. Ви знаєте, що він утретє виграв вибори, хоча й не зовсім прозоро, — такий собі азійський варіант. Але його приїзд в Україну не випадковий: він саме тут продемонстрував свої здобутки, — мовляв, і те їм вдалося, й інше, — хоча б і введення тестування при вступі до ВНЗ, і певне бахвальство прозвучало, — мовляв, приїдьте до нас і повчіться. Не буду давати оцінок, але впевнений, що він приїхав до нас напередодні виборів тому, що в Казахстані величезний сегмент українців, він розбудив їхні ностальгічні настрої і перебрав їхні симпатії, похвалившись набутками тут, на їхній Батьківщині.

Згадаймо газову проблему, яка широко обговорюється. Росії — явно — не до шмиги оця увага до України. Її коментарі щодо НАТО. І поїздка великої групи творчої інтелігенції в Брюссель, — я був у тому складі, але не міг поїхати через сесійні дні у Верховній Раді, —

були запрошені Лесь Танюк, Дмитро Гнатюк і Володимир Яворівський для ознайомлення із НАТО. Були запрошені наші митці, які б могли потім транслювати побачене на українське суспільство щодо натовських стандартів, натовських принципів, бо у нас надто багато легенд ходить довкола цього, на цьому будують виборчу політику — і Вітренко, й комуністи, і прочая...

Міжнародні події були дуже цікавими й важливими. Ця увага до нас — не якась лабораторна увага: подивитися крізь мікроскоп; у цій увазі вже відчувається почерк партнерства, і це дуже тішить.

— *Хочу уточнення з перших уст. На президентських читаннях Президент чітко сформулював своє ставлення до українських болючих проблем: мови і книги. Прагнучи відтворити цитату на сторінках “Слова Просвіти”, кинулася на офіційний президентський сайт, але нічого подібного не знайшла. Можливо, Ви нам протранслюєте?*

— Він акцентовано сказав про те, що українська мова конституційно єдина, — з президентських уст це набуває особливого звучання. А ще він широко говорив про українську книгу, що дуже важливо. Сказав, що, очевидно, пільг для книговидавців робити не будуть, але ми зробимо інакше: будемо виділяти великі кошти тим видавництвам, які спеціалізуються на виданні української книги, і передовсім на виданні художньої літератури.

ВОЛОДИМИР ЯВОРІВСЬКИЙ: ВИХІД НА МАРАФОНСЬКІ ДИСТАНЦІЇ

Інформаційний тиждень сучасної України настільки насичений, що іноді колектив тижневика із жалем констатує: не встигли написати про події, що відбулися, бракує оціночних та аналітичних матеріалів. Так з'явилася ідея нової рубрики, точніше, — оновлення та поєднання двох старих: “Коментар-погляд”.

Коментаторами подій будуть виступати відомі політики. Зокрема редакція домовилася про таку співпрацю з авторитетним публічним політиком Володимиром ЯВОРІВСЬКИМ. Він і відкриває сьогодні нашу рубрику, коментуючи події, що відбулися в нашій Вітчизні протягом 1—6 грудня.

Мене, як голову Національної спілки письменників, це дуже зворушило, — на підставі конкурсів, але цілково буде підтримуватися українська книжка. Це прийнятний спосіб.

— *Так, мені це теж втішно чути. Але чому така інформація фільтрується президентським оточенням?*

Отож перейдімо до наступного: другий етап з'їзду “Нашої України”, передвиборчий список НСНУ як дзеркало оточення Президента і Ваш вихід із рядів “Нашої України”.

— Мені поки що, — наголошую: поки що, — хочеться вірити, що це — недогляд, що такий важливий блок із президентського виступу вилучено. Адже самі слухання були дуже відкритими і критичними. Сподіваюся, що це — недогляд.

ПРО З'ЇЗД НСНУ ТА ІНШІ ПАРТІЙНІ ПЕРЕГОНИ. На початку року, коли Україна ще була буквально перенасичена помаранчевим повітрям, помаранчевою відвагою і настроями, відчуттям такої абсолютної реакції часу! — тоді ця ідея, яка буквально бродила серед української інтелігенції, українського патріотичного політи-

куму — створення української мегапартії — здавалося, була близькою до здійснення, як ніколи! Створити, нарешті, одну велику партію, яка б демонструвала більшість патріотичних сил у політиці, — я підкреслюю цю думку: більшість у політиці, бо ми її ніколи не мали. Ми мали завжди якісь фрагменти: чи рухівський, чи ПРП, чи упівський, чи кунівський... І, нарешті, реально з'явилася можливість усіх об'єднати в партію Ющенка. Така партія фактично була створена під час виборів.

Із такими надіями ми йшли на перший з'їзд цієї партії у Київський палац спорту. Але, прийшовши на з'їзд, виявили, що там уже сиділи люди. Поки ми мерзли на Майдані, вони вже пригрілися там і чекали, поки ми прийдемо. І тоді для мене вже стало зрозумілим, що ця партія робилася під кілька осіб, що фактично ми їм не потрібні — українські націонал-демократи — ми їм були чужі.

Прийшовши на нинішній з'їзд НСНУ (субота, 3 грудня) і вислухавши кілька виступів, я зрозумів, що я там біла ворона. І що я мав рацію у своїх гострих виступах на попередніх з'їздах, коли сказав, що “ви вішаєтеся на шию Президенту, зачепилися на ній і

імена всіх чиновників і губернаторів — у першій двадцятці, — я не міг цього зрозуміти: Омельченко (мол.) покинув “Нашу Україну” в найвідповідальніший момент, його не чути ні з трибуни ВР, ні в Комітеті, а він стоїть у списку попереду І. Юхновського, М. Жулинського, попереду Поліщука... Коли я це побачив, я зрозумів, що правильно зробив, написавши заяву.

У ній я все пояснив, але написав: “Я прийшов до вас тихо і тихо йду”... Не буду хряпати дверима, бо маю надію на об'єднання, бодай і після виборів, бо немає у нас іншого виходу.

— *Можливо, помаранчева команда здійснює зміну поколінь, виключаючи із команди людей, що по кілька разів перемогли на мажоритарії, перейшли великі випробування, як Ви? Не буду перераховувати віхи Вашого шляху, він усім відомий,*

першому ряду, олігархічний живіт — уперд! — і... “розступіться, недруги лукаві...” Все це лежить на поверхні.

— *Косів, Філенко, Бондаренко, Соболєв, Яворівський, Стецьків — діючі шаблі, яких не помітили, як і Асадчева, Павличка... Це, звичайно, м'яко кажучи, дивує... А якщо згада-ти, кого приведе Янукович?..*

— Ми прекрасно розуміємо, хто в його фаланзі прийде в парламент...

— *Костусєв, Звягільський, Кушнарєв, Засуха, інші сепаратисти, мільйонер Ахметов — можна перераховувати весь список і не помилишся, коли скажеш, що це не лише опоненти нинішньої влади, а й української влади взагалі...*

— Вони не лише люди об'єднані, вони люди озлоблені. Це прийдуть не політики, які обстоюватимуть свою позицію, а люди, готові захищати себе і свої клани, з велетенськими грішми, з велетенськими амбіціями, — це йде антиукраїнська колона. Буде і двомовність, і подвійне громадянство, і ЄП, — це небезпека для України більша, ніж комуністична сила. Бо це — запеклі антиукраїнці. А потім — прийдуть “бригадири”. Я відчуваю, що це буде за Верховна Рада, — це прийде озброєний депутатський загін, який виконає всі команди з Росії. Це — антиукраїнська орда, якій українські інтереси да-лекі.

— *А яка доля Вашої партії — ПРП?*

— ПРП, прямо скажемо, “зависла”. Юлія Тимошенко ставить питання, щоб Пинзеник зробив вибір між урядом і партією. Я на місці В. Пинзеника вибрав би партію або ж призупинив своє членство в ній заради того, щоб до парламенту пройшли політики: М. Косів, В. Філенко, Т. Стецьків... Вони там необхідні, як і члени Української народної партії, — без них не можна уявити нашого парламенту. Не можна, щоб замість них прийшла Засуха.

Я хочу, щоб читачі “Слова Просвіти” зрозуміли, що багато наших людей після помаранчевої ейфорії впали в розчарування, і багато роблять зозла — про це свідчить рейтинговий триумф Януковича, і те, як він заганяє в свої партії і партію Засухи, і Кушнарєва, і Костусєва... Але я вірю, що розпочнеться виборча кампанія, і ці рейтинги перебалансуються. І Янукович матиме менше відсотків, ніж він мав, але це все одно небезпечно для українського парламенту.

— *7 грудня відбуватиметься з'їзд БЮТ. Ви будете на з'їзді? Ді речі, Ви були у Львові разом із Ю. Тимошенко?*

— Ні, не був, але знаю, що в неї дуже багато симпатиків, що на мітингу в Львові зібралося близько 20 тисяч людей. А на з'їзді БЮТ буду. Я передбачаю, що він відбудеться спокійно, без скандалів. Команда Юлії Тимошенко досить монолітна, у ній немає детонаторних постатей, які, скажімо, є в НСНУ.

Отже: ця виборча кампанія знову така, де на карту поставлено долю України. Гірко, але скільки літ — якісь максималістські чекання, тривога, постійне ставлення на рубіж — на рівні сльози і крику...

Ми не сказали з Вами, пані Любо, про об'єднання антиукраїнських сил Н. Вітренко, які теж можуть потрапити в парламент.

Про Соціалістичну партію Мороза, який, не будучи машиністом помаранчевого потяга, вскочивши в останній вагон, здобув користі більше, ніж самі помаранчеві.

Виникає запитання: як соціалісти поведуть себе після виборів? У них буде золота картка, потрібна для більшості, і не виключається, що цією золотою карткою буде крісло спікера.

Продовження на с. 4

КОЛИСКА ЇЇ ВЕЛИКОЇ ЛЮБОВІ

7 грудня виповнюється 105 років із дня народження Катерини Білокур

Земля родить квіти, щоб квіти народжували великих художників. Ця думка переслідує мене завжди, коли милуюся строгими узорами Ганни Верес і насиченими — Ганни Василяшук (як різні квіти Полісся й Прикарпаття, так різний і колорит цих майстринь), розкішними картинами Ганни Собачко й узагальненими, доведеними до символів образами сестер Гоменюк, пластичними витворами Марії Буряк і ювелірно витонченими графічними роботами Костя Лисокобилки. А надто тоді, коли зачудовуюся віртуозністю пензля Катерини Білокур, її глибокопоетичними картинами і... листами.

Уже будучи визнаною художницею, вона писала: "... мо' ви незадовільнені моєю працею, що я маю лише квіти? Так як же їх не малювати, як вони такі красиві! Я й сама як почну малювати яку картину квітів, то й думаю: оце як цю закінчу, тоді вже буду малювати щонебудь із життя людського. Але ж поки закінчу, то в голові заснується цілий ряд картин, та одна від другої красивіші, та все ж і квіти. Оце вам таке. А як прийде весна, та зазеленіють трави, а потім і квіти зацвітуть! Ой Боже мій! Як глянеш кругом, то та гарна, а та ще краща, а та ще чудовіша, та начебто аж поспіляються до мене, та як не промовляють: "Хто ж нас тоді буде малювати, як ти покинеш?" То я все на світі забуду та й знов малюю квіти. Ой, не гнівайтесь на мене, мої близькі і далекі друзі, що я маю квіти, бо із квітів картини красиві" (Листи цитуються за приватним зібранням Миколи Кагарлицького).

Із квітів картини красиві, із квітів і люди виростають красиві почуттями й помислами, високі духом, багаті життєвою силою. Творчо осмислюючи квіткові образи (квітка — це насамперед естетична досконалість і завтрашній плід, це й продукт праці людини, і вихователь), художниця наголошує на органічній єдності людини й природи, на великій гармонії усього, що є на землі.

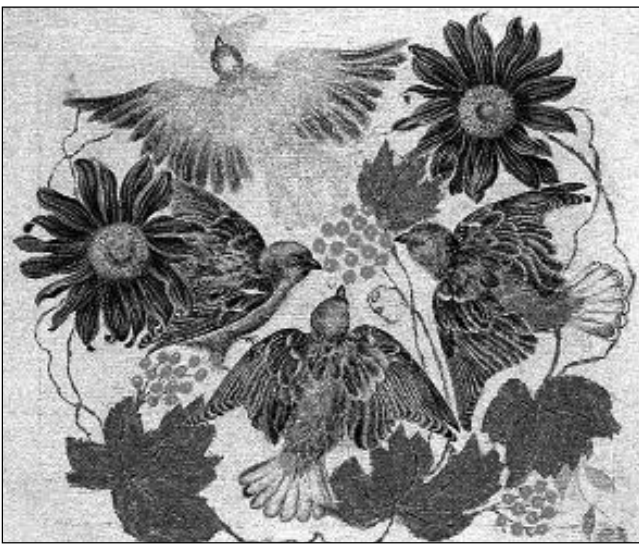
Хоч би коли я приїжджав до Яготина, до скромного куточка Катерини Білокур в Історичному музеї імені Т. Г. Шевченка, не можу начудуватися однією з ранніх її робіт, такою сильною і такою імпресивною, мистецьки витонченою і глибокометафоричною картиною "Сон".

Синій настрій, як синя ніч, коли світяться зорі, а місяць затримався десь там угорі, на кронах дерев, і тільки мавиться його світло над коліскою в лісі. Легкими-легкими пластичними напівтональними

мазками вимальовується з ночі дитя у льолі (мабуть, білій, мабуть, — бо все в синіх напівтонах), покривало, легеньке-легеньке, аж прозоре, звисає з колисочки (конопляні вервечки і мотузка — гойдати, ось-ось не давнечко хтось заколисає його), дитя розпацалося — ручки, ніжки видно. Свіжо і гарно спати. І — вільно! А гарно спиться, то й сон гарний сниться. Кажуть, що дитя не бачить снів, нехай кажуть. Воно бачить такі, як ніхто: бо дивиться очима великої художниці.

Кажуть, ніби це художниця змалювала свого небожа і ніби він дуже схожий. Але не те важливо. Цінне те, з яким могутнім самотнім хистом, як фантастично створено неповторний художній образ. Зміщення площин, часу, простору (коліска — в лісі, хтось її гойдав — із хати; люди, квіти, метелики нічні, бабки денні, папороть; прийом, до якого ще звернеться Катерина Білокур не раз (згадаймо її шедевр "Богданівські яблука"!)), надав картині джерельної свіжості, високої поетичної сили. Реальне й казкове вживається в одній картині надто щільно, як єдине ціле. Це допомогло художниці дуже точно висловити свої думки — рідна земля ростить і плекає свого сина, кохає полум'яного патріота.

Із картиною "Сон" перегукується інша, не менш досконала й зворушлива — "Чорногузи дитину принесли" ("Щастя", 1951). Виконана вона в іншій яскраво вираженій гамі, декоративніше, але також має свій глибокопоетичний зміст. Двоє лелек, мов трембітарі, провіщають: народилася людина. Третій — зацікавлено роздивляється, що він приніс. А в квітковій колисочці, як у розкішному гніздечку, дитя лежить, ніжками, ручками чеberяє, мов у широкий світ рветься. Очі великі — дивується, як то гарно навколо, яка красива земля. І троянди, й півонії, і рожі, й лілії, і шавлія, і братки, і бузок, і воронець — скільки тих барв! А соняхи — з людськими обличчями — аж сяють на radoшах. Композицію вирішено віночком, улюбленим прийомом художниці (інколи — зі зміщенням центром). Униз, як вузол усього вінка — півсонях, як півсонця; виходить, що друга половина сонця — саме дитя, це воно зійшло на землю, мов ранковий промінь, і звеселило світ. Воно — в центрі

"Горобчики". Кінець 40-х рр.

уваги і композиційно, і за насиченістю кольору й зумисне підкресленою дорослістю. Це не безпомічне сліпе кошеня, якому байдуже, де воно народилося, а здорова й дужа людина, красива фізично й духовно, людина, яка прийшла у світ утверджувати радість життя. І даремно непокоїлися Катерина Василівна, коли в листі до Лідії Петрівни, дружини Павла Григоровича Тичини, хвалилася своєю невдачею: "Отож декілька років все в голові снувалось, щоб намалювати картину-казку. Ну, так заходилась та й намалювала, як ото в старовину казали таке прислів'я: і надав же біс маком заговить. То ото так і мені надало змалювати ту картину-казку. Віддала їй часу багато, а толку з неї ніякого. Казку ту назвала "Чорногузи дитя принесли". І все в ній нібито і нічого: і буйно цвітуть соняшники й інші квіти, і чорногузи і стоять і літають, і ріжні візерунки. А от капосне дитя (щоб воно велике вирисло!).

Думала я, думала: намалювати таке, як тільки чорногузи принесуть — воно і не дуже цікаве. Дай, думаю, намалюю уже трохи підтішене. Так намалювала та й перебавила, як кажуть, куті меду.

Пишу у Київ, аж хвастаю: "Так, мов, і так: приїжджайте, та присилайте машину, я уже закінчила картину казку і такої чарівної краси нікому не довірю, відвезу сама".

Як приїхали з Києва мистецтвознавці та як глянули на той мій твір, та аж ойкнули: "Що це ви, — кажуть, — Катерино Василівно, вступнули! Та, — кажуть, — погляньте та подивіться! Та хіба ж таке дитя чорногузи понесуть? Та треба ж коня чи воли впрягати, щоб його повезти. Дивлюсь і я разом з ними. І правда: дитятко таке, що якби сплигнуло з полотна, то вже до ставу й гуси відігнало б!... Отака-то моя і робота..."

Що ж, даруйте тим мистецтвознавцям недолугий жарт ("Та хіба ж таке дитя чорногузи понесуть?") — час розсудив по-своєму, і сьогодні вже цього ніхто не скаже. Бо кожен бачить, як уміло й помистецькому дотепно користувалася Білокур найрізноманітнішими яскравими художніми засобами — в даному разі гіперболою. Уподобуючись до тих мистецтвознавців, можна було б закинути художниці, що вона композицію вирішила декоративно, а елементи композиції — і квіти, й лелек, і дитя — вимальовувала об'ємно, майже натурально. Але ж то її стиль, її світобачення, її творча уява, — то те, що вирізняє її з-поміж усіх художників світу. А це вже могутній, неповторний талант.

Саме тут варто було б зупини-

тися на характерній особливості її творчості. Нас вражає скрупульозність, із якою вона вимальовувала кожну квіточку, кожен листочок, до яких тонкощів відтворювала форму, тіні й відтінки, тони й напівтони усіх деталей. Може скластися враження, що художниця переносила бачене на полотно фотографічно. Та придивімося до її робіт, і помітимо: в одній картині є квіти з поля, саду, лісу, луків, є квіти, що цвітуть весною, влітку, восени; високі — внизу, наземні — вгорі і т. ін. Вона сама

творить свій квітник за моделями природи, такий, як їй підказує безмежна фантазія, високий поетичний потенціал, мистецька інтуїція. "... Це наївно, — писала Білокур в одному з листів, — але мені здається, що жити в лісі — так це рай, бо в усі чотири пори року можна його малювати, а як весною та літом — скільки в ньому різних чудових квітів цвіте, що якби змалювати букет, то дивився та й не надивився..." Тут художниця об'єднує всі квіти лісу, що цвітуть весною й літом, у один букет. У цьому, певно, ключ розуміння її творчого стилю. А як же з її власним підписом "Малювала з натури Катерина Білокур"? Гадаю, що відповідь знайдемо в словах відомого художника Михайла Дерев'яникова: "Ніколи. Я запам'ятовую людські обличчя, рухи, міміку під час розмови, зустрічі, а то й просто на вулиці. Буває, їду в трамваї і так задивлюся, що й забудуся, аж поки сусід не смикне за лікоть. І тоді час роботи пам'яті сама відбирає потрібний типаж. З натури ж малюю тільки окремі деталі: черевик, піднята рука тощо".

Останні слова особливо зрозумілі, коли роздивляємось особисті речі Катерини Білокур, що експонуються в Яготинському історичному музеї: саморобні пензлики (з тхорячих волосинок), ніжик, фарби, палітра зі шматка скла, на якій накладено фарби (фабрична — чиста, незаймана), клаптики хутра і... крильця метеликів, пташині крила, березові цурочки з корою. Ось ті деталі, які малювала художниця з натури. Так, певно, було й з квітами, але вони не збереглися. Зате їхню чарівність і приналежність ми бачимо й відчуваємо у багатьох витворах її незрівнянного мистецтва. Згадаймо її унікальні роботи — "Квіти в тумані", "Польові квіти", "Квіти увечері", "Жоржини", "Квіти на блакитному тлі", "Декоративні квіти", "Буйна", "Півонії" (1946, 1948 і 1958 року), "Квіти з горіхами", "Цар-колос", "Городні квіти", "Квіти і берізоньки увечері", "Рожі", "Букет квітів" (обидва 1959 р.), "Рожі та троянди", "Квіти й калина" та інші, — й перед нами постає невичерпне багатство рідної землі, невсипуща енергія і фантастична віртуозність таланту великої художниці, що зросла на цьому родючому ґрунті краси. І стануть тоді близькі й зрозумілі її слова: "... квіти, взагалі, всі прекрасні, і переда-

ючи яку-небудь квітку... так я ніяк на неї не надивлюся, я не уп'юся її красою, я не втомлюсь, творячи, передавати її красу..." І ще такі: "А квіти я буду малювати і малювати, бо я так люблю над ними працювати, що й слів не знайду, щоб висказати ті почуття до їх любові, моєї великої любові..."

"Знаючи цінну людську працю, — писав Олесь Гончар, — Катерина Білокур радується овочам і плодам землі, з ніжністю оспівує хліб, перерає поезію родючості. Свіжість вранішньої росинки, найтонші переливи неба і просте лагідне людське обличчя — все в ній викликало настрій творчого піднесення".

Із цього погляду варто було б пильніше придивитися і до портретів, що їх виконала художниця.

А скільки прозорості, легкості, весняного пробудження у чудових пейзажних акварелях Катерини Білокур!

Це те, що полонить чутливу душу невтомної подвижниці, це те, що не може не полонити серце такої ж невтомної сучасної людини.

І тоді стає зрозумілий той нестримний вияв почуттів, з яким жінка, що уквітчала наше життя своїми шедеврами, говорить про радість творчості:

"Ой як радісно, як є можливість

"Півонії". 1946 р.

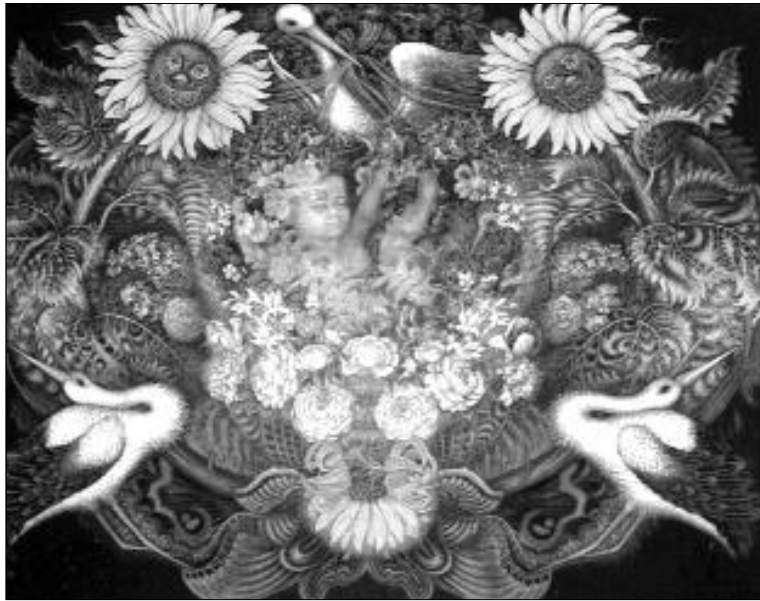
кожного дня працювати: не почуватися ні старості, ні самотності, бо з-під вашого пензля кожного дня на полотні виростає щось нове, прекрасне і чудове".

І тоді ми усвідомлюємо вагу її неоціненого вкладу до скарбниці світової культури.

"Дочка України, — писав Олесь Гончар, — народний художник республіки Катерина Білокур привернула загальну увагу до своїх полотен, вразивши найвибагливіших знавців та поцінувачів яскравою самотністю, поетичною силою своїх творів. Вона мовби розповіла світові, який талановитий її народ, як глибоко розвинуте в ньому естетичне почуття, яка сприйнятлива його душа до всього прекрасного в житті".

І ще найдобрішого слова заслугує багаторічна праця чудового письменника Миколи Кагарлицького над увічненням пам'яті цієї самотньої великої художниці, зокрема його унікальні видання: "Катерина Білокур. Я буду художником!" (К., 1995) та "Катерина Білокур очима сучасників" (К., 2001). Це своєрідна діалогія, у якій могутній подвижник Микола Кагарлицький представляє світові все нові й нові штрихи до портрета геніальної художниці.

• Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

"Чорногузи дитину принесли". 1950-і рр.

9 грудня о 18.00 у Мистецькій вітальні Фонду сприяння розвитку мистецтв (вул. Фролівська 1/16) відбудеться презентація літературно-мистецького проекту “Історія одного портрета”, присвяченого 80-й річниці від дня народження Патріарха Володимира (Романюка).

ІСТОРІЯ ОДНОГО ПОРТРЕТА

Уже десять років немає з нами людини, яку по праву можна назвати провідником і символом нації. 9 грудня йому виповнилося б 80 років. Патріарх Київський і всієї Руси-України Володимир великого значення надавав слову: “Я б хотів слово таке сказати, що живить омертвілі серця, що дає сліпим прозріти, а мертвих піднімає з небуття” (Василь Романюк, із циклу табірних поезій). Його святість Володимир пішов у небуття на льоту, залишивши після себе більше запитань, аніж відповідей на них. Його життя є свідченням того, що за будь-яким успіхом людини й земною славою стоїть складна праця й трагічна доля. І за зовнішньою блискучою біографією приховуються глибокі внутрішні катаклізми. Непростими є й долі людей, які в той чи інший спосіб були пов’язані з Патріархом. Про незабутні зустрічі з Патріархом Володимиром розповідає гість нашої редакції, автор останнього його прижиттєвого портрета художник Леонід ГОПАНЧУК.

— Як виникла ідея написати портрет Патріарха Володимира?

— Я не був знайомий із Патріархом Володимиром і вперше побачив його на екрані телевізора. Дуже вразив мене його образ, і я наче відчув якесь внутрішнє завдання: написати портрет цієї людини. Згодом я зв’язався з Патріархією, де мешкав Владика, приїхав туди, зустрівся з його сином, отцем Тарасом, і ми домовилися про зустріч із Патріархом Володимиром.

— Чи доступно людиною був Патріарх Володимир?

— Він був надзвичайно доступним. Навіть згадую такий випадок, коли я на один із сеансів узяв із собою товариша, який шойно приїхав із Англії. Патріарх приміряв різні облачення (тоді я ще шукав образ) і після закінчення роботи якимось навіть по-дитячому безпосередньо запропонував нам чаю (до речі, він там сам усе собі готував). Ми почали ніяково відмовлятися, а він у той час шукав чайник, готував на стіл, щоб пригостити нас. Мій товариш був просто шокований побаченням і почутим. Він не міг повірити, що людина такого рівня може бути настільки доступною у спілкуванні й на побутовому рівні.

— Як проходили сеанси? І що Вам найбільше запам’яталось?

— Хочу зачитувати слова з прес-релізу своєї персональної виставки, де був уперше виставлений портрет Патріарха, — саме в них і вилилися мої тогочасні враження: “Незабутні розмови з Патріархом Володимиром під час роботи над його портретом. Втомлений погляд раптово спалахує при словах “Бог”, “Україна”, “майбутнє”. Як він хотів служити Великодню літургію в Софії Київській. Не дозволили. Із зусиллям піднімається рука, благословляючи мене, коли я підходив до дверей. Хіба я знав, що бачу його востаннє”.

У тілі цього 70-річного чоловіка, змученого таборами, жила душа вісімнадцятирічного юнака. Ці зустрічі були для мене неймовірно цікавими, бо до того я такої людини не зустрічав, хоча писав портрети багатьох відомих осіб.

У нього не було жодних образів ні на владу, ні на каральні органи, які забрали в нього кращі роки життя. Це була людина, яка палала любов’ю до України і в якій жила молода, життєрадісна душа, хоча тіло, змучене, зморене, хворе, — давало про себе знати.

Останнє благословення художника Патріархом. 1995 р.
Фото Л. Гопанчука

— Чому Ви вирішили зобразити Патріарха Володимира саме на тлі Оранти Софії Київської?

— Перші наші зустрічі були саме перед Великодніми святами, і він мені розповідав, що вів переговори з миською владою про те, щоб служити Великодню літургію в Софії Київській. Він дуже любив цей храм, і саме там відбулася його інтронізація, посвячення, коли його обрали Патріархом. Проте за життя йому не дозволили провести цю службу, і тому я втілював його бажання на портреті.

— Довго йшла робота над портретом?

— У мене було шість сеансів-зустрічей із Патріархом Володимиром, які я можу назвати періодом творчого пошуку. Я продумував композицію, робив ескізи. Розпочату роботу перервала раптова смерть Патріарха і події “чорного вівторка”. Я був на похороні Патріарха й на власні очі бачив усе, що відбувалося біля стін Софії Київської. Ці події десь на півтора місяця вибили мене з колії, і я просто не міг працювати, бо побачене стояло перед очима. Згодом я повернувся до портрета, і він написався дуже швидко.

— Це потверджує думку, що митець, коли пише, зживається з образом і вживається в нього. Тому спробуйте крізь призму свого світобачення воскресити події “чорного вівторка”.

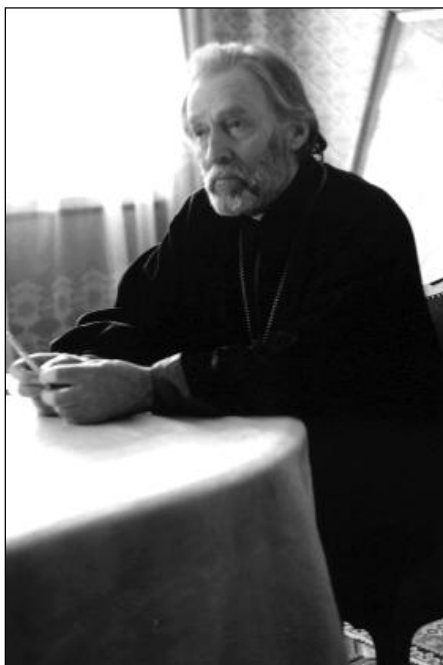
— Мене просто шокувало побачене. Особливо те, що так звані силові структури топтали хоругви, ікони, гордість нашої держави — синьо-жовті полотнища, мені було просто незрозуміло й дико, я не міг це сприйняти душою, моя душа була збурена й протестувала проти всього цього.

— Певно, в тому теж була неблаженна загадка його життя — земного й після смерті. А як, на Вашу думку, Патріарх Володимир ставився до інших конфесій?

— Це була людина, яка думала про весь український народ. Він прекрасно розумів, що релігійний міжконфесійний розбрат і роз’єднання завдають величезної школи нації в цілому. На моє здивування, він планував зустріч із митрополитом Володимиром (Сабоданом) і хотів сказати йому: “Нам уже не двадцять, і скоро ми постанемо перед Небесним Суддею, який нас запитає: “Що ви зробили з Україною і українським народом?” І нам доведеться дати відповідь”. Тому він намагався якщо не об’єднати, то хоча б порозумітися з усіма християнськими конфесіями, щоб це було на користь нації і всьому українському народові.

— 10 років від дня смерті Патріарха Володимира... Стільки ж — портретові Патріарха. Ми знаємо про життєві труднощі цієї непересічної особистості. Але непростотою є й доля самого портрета...

— Так, портрет деякий час зберігався у церкві Миколи Набережного, коли там була непроста, спір-

Одне з останніх прижиттєвих фото.
Фото Л. Гопанчука

Отець Тарас Романюк із художником Леонідом Гопанчуком біля портрета батька

на ситуація, і він, у прямому значенні цього слова, був її оберегом. У Трапезній, де стояв портрет, ночували парафіяни, й мистецтвознавець Ганна Козаченко, яка була там, розповідала, що серед ночі вона прокинулася від того, що Патріарх вів службу в храмі. Портрет знаходився там доти, доки не сталілізувалася ситуація. Під час Помаранчевої революції, коли на душі було дуже неспокійно й тривожно, я виставив портрет у майстерні на мольберті, і він стояв там увесь час. Тому я впевнений, що він має силу, і Патріарх Володимир із нами, — такі люди не помирають.

— Як Ви вважаєте, де повинен зберігатися цей портрет?

— Свого часу його хотів мати у своїй експозиції Національний історичний музей України, тому що саме там знаходяться речі, в яких я писав Патріарха. Але я думаю, що місце портрета все ж у Національному музеї українського мистецтва, сподіваюся, у нас буде створена портретна галерея видатних діячів України.

— Репродукція портрета Патріарха розміщена в посібнику “Українська мова у духовному спілкуванні”. Коли вийшла книжка, людина, яка розуміється на тому, поклавши руку на портрет, зауважила, що від нього йде потужна енергетика. Кажуть, це потужна енергетика особистості, яка зображена на портреті. Виходячи з цього, скажіть, як же вплинула саме на Вас робота над портретом?

— Спілкування з Патріархом — це яскрава й незабутня сторінка мого життя. Ми подивилися один одному в очі, почали говорити з ним так, наче ми були знайомі щонайменше років із тридцять. Я розумів, що так може говорити або людина найбна, або та, яка все ба-

чить. Найбним я його назвати не можу. Це була людина, яка в очах побачила все і все зрозуміла. До речі, ще один цікавий момент. Уже коли ми працювали, я сказав: “Владико, а чому Ви мене не запитали, хто я, до якого патріархату належу? Я виховувався в сім’ї з протестантськими традиціями”. Він відповів, що не вбачає в цьому нічого страшного, бо коли був у Якутії, то дружив із родиною німецьких протестантів. Це було єдине місце, де він міг відвести душу й знайти спільну мову й молитву. Навіть після смерті Патріарха я відчував його безпосереднє керівництво над написанням портрета. Портрет писався легко, фарби лягали з першого разу стовідсотково. Обличчя написав одразу за один сеанс. Більше того, зазвичай буває важко закінчити роботу, а тут я наче почув його голос: “Усе, досить. Ти зробив усе, що мав зробити”. Я поклав пензлі й більше не торкався до портрета. Отже, я відчував його безпосереднє керівництво над усім творчим процесом.

— 9 грудня виповнюється 80 років від дня народження Патріарха. І саме в ці дні спадає на думку запитання: а чи продовжується його справа, чи втілюються в життя його прагнення?

— Безумовно, таке життя й таке діяння рано чи пізно проросте. Можливо, спочатку не так, як хотілося. Але я певен, що його життєвий шлях іще дасть дуже сильний поштовх для українства, для нації, об’єднання, любові, поваги до своєї Батьківщини. У мене в цьому сумніву немає. Чим далі, тим більше я відчуваю глибину цієї особистості. Я певен, що він і надалі матиме вплив і на політику, й на релігійне життя, і взагалі на український дух. Такі речі не минають, бо зерно посіяне і воно обов’язково проросте благодатно.

Розмовляла
Ірина ОЛІЙНИК

ЛЮДИНА — ВСЮДИ ЛЮДИНА

Хатка на дереві. Тубільці будують хати й на деревах, щоб не забрався небажаний гість

Закінчення.
Початок у ч. 47, 48 за 2005 р.

СЕРЕД ПАПУАСІВ НОВОЇ ГВІНЕЇ

Експедиція до Чорного моря була лише підготовкою до дальших подорожей Миклухи-Маклая. Він бажав доповнити свої наукові дослідження пізнанням впливів природного і суспільного середовища на людину. Він повертається до не нависної імперської Росії. Голова Географічного Товариства у Росії й Міністерства флоту князь Костянтин допомагає Маклаєві одержати дозвіл на участь у мандрівці на борту військового корвета "Витязь", що відходив до островів Тихого океану.

8 листопада 1870 року корвет "Витязь" відчалив із Росії, з Кронштадського порту. Він доставив Миклуху-Маклая в Нову Гвінею. Своєю появою біля берегів селищ Горенду та Бонгу нагнав великий страх на людей — напівдикіх папуасів. Матроси корвета змайстрували для нього невелику хатину на корі Гарагасі. Після декількох днів корвет відплив. Маклай залишився із двома слугами: полінезійським тубільцем Боем і шведським моряком Ульсоном. Це сталося 8 вересня 1872 року.

Для Маклая і тубільців розпочався складний процес співіснування й взаємопізнання.

Тубільці спочатку насторожено, поодинокі приносили Маклаєві різні харчі. Це був вияв їхніх обрядових традицій. Учений за це пригощав їх тютюном, дарував червоні стрічки матерії.

Та не все було так мирно, дружно. Маючи всього двадцять п'ять років, учений осмілювався вирушити в такі небезпечні місця і жити серед дикунів. Скільки несподіванок чекало на нього! Папуаси спочатку пускали в нього рої стріл, кричали і показували жестами, щоб забирався звідки прийшов. Вони ніколи ще не бачили білої людини. Вона, очевидно, була їм огидною і водночас ворожою. Нахваллялися вбити його. Але ніщо Маклая не лякало. Він переміг своєю твердістю, мудрістю, але найбільше — людяністю.

Про нього казали, що він може робити дива: запалити воду й землю, літати, зупинити дощ тощо. Чутки росли й обростали новими вигадками. А ще він показав свою рушницю. Пострілом убив пташку на вершечку пальми. Отоді вже його сила й авторитет в очах тубільців стали неперевершеними.

Через півроку Миклуха-Маклай

міг спілкуватися з мешканцями села Бонгу та сусідніх сіл. Його зустрічали всюди як найліпшого приятеля. А він лікував їх, давав ножі, сокири, люстерка. А коли приїхав до них утретє, привіз козу, бичка і корову. На корову вони казали, що то свиня із двома великими іклами на голові. Усе це додавало папуасам поживи, а вченому авторитету.

Якось Маклай пішов із Гарагаси до села Бонгу порозмовляти з людьми в буамбрамі — громадській будівлі. Його привітно зустріли. З інтересом розпитували про все, чого не знали. Цього разу про зорі, про море, про життя за морями. До Маклая підійшов його приятель Саул. Лагідно поклав руку на плече, запитав:

— Скажи, Маклай, чи ти можеш померти?

Всі папуаси припинили жувати п'яні горіхи бетелі й уважно чекали відповіді.

Ситуація, яку описує письменник Дмитро Чуб у книзі "Слідами Миклухи-Маклая", була не з легких, папуаси звикли чути від Маклая тільки правду. Сказати їм, що він може померти, то вони знатимуть, що Маклай такий самий смертний, як і вони, папуаси. Але казати, що не помре, не хотілося, щоб не стати брехуном, коли раптом із ним щось трапиться. Досі він не казав їм неправди. Маклай взяв зі стіни списа і подав Саулові.

— Побачимо, — спокійно сказав, — чи може Маклай померти.

Раптом до Маклая кинулися злякані папуаси з криками:

— Арен! Арен! (Hi! Hi!)

Олександр Іванченко багато років досліджував шляхи Маклая. Пізніше у своїй книжці "Дорогами Маклая" докладно розповів, якою пошаною серед папуасів користувався Маклай і який величезний вплив мав на них. Разом вони назвали річку Гоголь на честь друга Маклаєвого козацького роду. Більше сімдесяти найменувань українською мовою нарахував у Новій Гвінеї Іванченко уже в теперішні часи. У багатьох селищах тубільці побудували хати спеціально для Маклая, щоби він мав де ночувати. Завдяки йому, в цих околицях припинилися війни між ворогуючими селищами. Під впливом ученого мінялися тисячолітні звичаї. Наприклад, дівчина, завдяки наполяганням Маклая, вже не мусила виходити заміж за обранця її батьків, а за кого сама бажає.

Беремо до уваги всю корисну наукову працю вченого про різні ді-

лянки життя папуасів. Неоцінимі його дослідження у галузі антропології і рослинного світу. Та особливими були його вплив на тубільне життя і допомога безборонному населенню Нової Гвінеї. З цим він апелював до уряду Австралії, до правителів і вчених світу. Його обкидали болотом. Особливо в Росії. Відомий чорносотенець і україножер Суворін — редактор газети "Новое время" — уміщав статті з такими заголовками й епітетами, як "Папуаська Макландія", "Обдурювання папуасів", "Звернення папуаського короля Маклая Першого". У цій газеті була і стаття з погрозами: "Маклай мусив би знати закон про головну кримінальну відповідальність за намовляння російських підданих до еміграції". Ученому, який спізнав

Річка Гоголь у Новій Гвінеї. Так її найменував Маклай. Ще багато найменувань та українських слів залишив учений папуасам

неспізнане, хотілося поділитися з цілим світом. Краса новогвінейської природи нагадувала йому Україну, її пейзажі, солов'їні ночі. Він хотів, аби українські поліщуки оселилися колонією в земному раю, який він відкрив і полюбив. І писав до російського царя про дозвіл на переселення. Але його не підтримали, ще й висміяли.

Та не всі так погано ставилися до великого вченого і гуманіста. Лев Толстой прочитав уривки зі щоденника Маклая. Він був захоплений його діяльністю серед папуасів, науковою працею й гуманністю. Лев Толстой писав Маклаєві: "...розчулює і захоплює у вашій діяльності те, що... ви перший, безсумнівно, досвідом довели, що людина — скрізь людина, тобто добра товариська істота, у спілкування з якою можна й необхідно входити добре і правдою, а не гарматами й горілкою. І ви довели це подвигом справжньої мужності, яка так рідко трапляється у нашому суспільстві..."

Це дуже підбадьорило науковця-дослідника. Незважаючи на тяжкий стан здоров'я, він, за порадою Толстого, далі працював над своїм щоденником. А коли хвороба на деякий час притихала, виступав із публічними лекціями. Зали були переповнені слухачами. Узагалі, він володів тринадцятьма мовами. На жаль, чудовий щоденник Миколи Миклухи-Маклая "Серед дикунів Нової Гвінеї" вийшов уже після смерті вченого. Не тільки малярія, на яку він захворів у Новій Гвінеї, а й ігнорування та цькування вкоротили йому віку. Маклай покинув світ на 42-му році життя.

Він був одружений із красунею Маргаритою Робертсон, донькою австралійського прем'єр-міністра. Вона народила йому двох чудових синів — Володимира й Олександра. Після втрати чоловіка жила якийсь час в Україні, у родинному гнізді Маклаїв у Малині. Любила Малин, українську лагідну природу, очі Маклаєвої матері Катерини Семенівни, що нагадували їй очі коханого чоловіка. Онуки вченого і всі нащадки в Австралії бережуть до-

рогоцінну спадщину Миколи Миклухи-Маклая.

В Україні у Дніпропетровському історичному музеї є також предмети з колекції Миклухи-Маклая. Вдова ученого передала ряд цінних експонатів видатному українському вченому, досліднику козащини Дмитрові Яворницькому. Це була переважно зброя: щит з панцира черепахи, щит зі шкіри крокодила, з вуха слона, списи, стріли, два сагайдаки з крокодилячої голови та луки, обтягнуті шкірою.

Цей подарунок став проявом шани сім'ї Миклух-Маклаїв до відомого дослідника козащини. Із ним Маклай особисто зустрівся у майстерні художника І. Рєпіна, коли митець змальовував із Яворницького писаря картини "Запорожці пишуть відповідь турецькому султанові". Багато чув Маклай про Яворницького, а зустрівся тільки 1887 року після другої подорожі до Нової Гвінеї. "Розмова тривала до пізньої ночі, — розповідає в книзі спогадів про Яворницького "В пошуках скарбів" український історик Іван Шаповал. — Козацькому нащадку Миколі Миклузі-Маклаєві та козацькому досліднику Дмитру Яворницькому було про що говорити..."

Великий Маклай залишив світові 160 праць, присвячених антропології, порівняльній анатомії, метеорології, географії, зоології, а також про життя й побут людей. Він довів, що й папуаси в розумовому й моральному відношенні стоять не нижче, ніж європейці.

Папуаси Нової Гвінеї й досі вважають Маклая своїм. Росіяни твердять: російський учений. Англійці, індонезійці кажуть: наш, це видно з прізвища, поширеного в нас — "Маклай".

Папуаські красуні в час дозвілля

А сам Маклай так сказав про своє походження австралійському журналістові, кореспондентові сіднейської газети "Сідней морнін геральд" у 1884 році: "Моя особа є живим прикладом того, як щасливо з'єдналися три одвічно ворожі сили. Палка кров запорожців мирно змішалася з кров'ю їхніх, здавалось, непримиренних ворогів, гордих ляхів, розбавленою кров'ю холодних німців. Чого у цій суміші більше, чи який з її складників у мене найзначніший, судити було б необачно й навряд чи можливо. Я дуже люблю Батьківщину мого батька, Україну, але ця любов не применшує поваги до двох вітчизн батьків моєї матері — Німеччини й Польщі".

Марія ВЛАД

Фото Олексія Оніщука, Пилипа Вакулєнка та з архівних документів М. Миклухи-Маклая.

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Заступник
головного редактора
Марія ЛИТВИН
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ просвітнянської роботи
Ольга СКРИПІНА
279-49-47

Літературний редактор
Тамара МАРТ
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301249

Загальний наклад — 30800

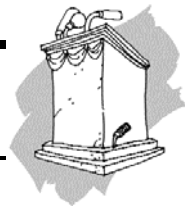
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на "Слово
Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 1 рік — 37,86 грн.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТИЖДЕНЬ

1.12.2005 року в Києві відбувся саміт, на якому, за словами Президента України Віктора Ющенка, було зроблено найголовніше — ухвалено політичне рішення про надання нашої державі статусу країни з ринковою економікою.

У саміті “Україна—ЄС” взяли участь прем’єр-міністр Великобританії Тоні Блер, президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу, генеральний секретар ради міністрів Євросоюзу Хав’єр Солана.

Україна виконала всі необхідні технічні вимоги для отримання статусу країни з ринковою економікою, і після виконання технічних процедур, пов’язаних з оформленням ринкового статусу, через місяць-другий зможе сповна користуватися ним.

“10 років у Раді Європи” — так називалася міжнародна конференція у Києві, якою відзначили цей ювілей в Україні, яка ще й досі залишається під моніторингом ПАРЄ.

Голова парламентської делегації ВР у ПА-РЄ передбачає, що після парламентських виборів 2006 року, якщо вони доведуть, що демократичні зміни в нашій країні незворотні, можна всерйоз розраховувати на зняття моніторингу.

До речі, 51 % європейців із шести країн, де відбулося дослідження громадської думки (на замовлення незалежної міжнародної організації YES) висловилися за приєднання України до Європейського Союзу.

2.12.2005 року сенат США рекомендував скасувати поправку Джексона-Веніка. Прем’єр-міністр України Юрій Єхануров висловив сподівання, що це відбудеться наступного року.

Із 1 січня наступного року мешканці Андори, Ватикану, Ісландії, Монако, Норвегії та Республіки Сан-Марино зможуть вільно відвідувати Україну, якщо термін їхнього перебування не перевищуватиме 90 днів. Згідно з указом Віктора Ющенка, безвізовий режим уже діє для країн Євросоюзу, Швейцарії, США та Японії. Ці заходи сприяють зміцненню контактів нашої держави зі світом і приносять значну економічну вигоду.

У Києві побував політолог, професор американської зовнішньої політики Збігнев Бжезінський на запрошення Центру європейських і міжнародних досліджень.

В інтерв’ю газеті “Дзеркало тижня” відомий політолог сказав: “Майбутнє вашої країни — в руках українців. Уперше! Вперше за всю українську історію... Не дивіться на Москву, не дивіться на Вашингтон, просто робіть усе, щоб бути європейською державою”.

4.12.2005 року в Києві завершився перший Форум “Спільнота демократичного вибору”, на який відгукнулося 23 країни. Дев’ять із них були представлені найвищими особами — президентами. Це лідери Литви, Латвії, Естонії, Румунії, Молдови, Словенії, Македонії, Грузії, України. Уперше за роки незалежності наша держава приймала таке представництво, а всі українці мали нагоду спостерігати, як наш Президент вільно спілкується з лідерами міжнародної спільноти, ведучи відвертий діалог між прихильниками ідеї підтримки демократії та верховенства права, створюючи атмосферу взаємного сприяння на урядовому і неурядовому рівнях.

За підсумками першого форуму президенти підписали декларацію Спільноти демократичного вибору, в якій проголосили прагнення до демократії в регіоні, що визначається територією між Балтійським, Чорним та Каспійським морями, а також заявили про відкритість цього міждержавного клубу для інших країн.

Наступні зустрічі форуму відбудуться в Бухаресті, згодом — у Вільнюсі та Тбілісі.

Росія на київський форум делегувала радника посольства РФ в Україні, а російська преса прокоментувала київське зібрання як таке, що спрямоване проти російських інтересів.

Як сказав Валдас Адамкус, президент Литви, майбутня співпраця залежить від того, “чи усвідомить Росія свою роль партнера, а не патрона”.

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ

**МЕЛЬНИЧЕНКО
НАПОЛЯГАЄ,
ЩО САМЕ ВІН ВІВ ЗАПИСИ
В КАБІНЕТІ Л. КУЧМИ**

Колишній майор держохорони Микола Мельниченко заявляє, що в нього є незаперечні докази того, що саме він вів запис у кабінеті колишнього президента України Леоніда Кучми.

На прес-конференції 5 грудня в агентстві “Інтерфакс-Україна” М. Мельниченко увімкнув запис, який, на його думку, має свідчити про те, що саме він ставив і знімав диктофон у кабінеті Л. Кучми під час огляду приміщення.

Колишній народний депутат Олександр Єльяшкевич, присутній на прес-конференції, заявив: “Мельниченко записував, ризикуючи власним життям кожного дня, відволікаючи увагу своїх колег, він встановлював диктофон і знімав диктофон”.

Разом із тим, прослухати запис, продемонстрований екс-майором, заважають шуми.

На прес-конференції були присутні люди, яких М. Мельниченко назвав своїми колишніми колегами в держохороні. Один із них, який назвався заступником коменданта Адміністрації Президента полковником Володимиром Косарем, опонуючи М. Мельниченку в можливості ведення записів, сказав: “Ну, як ти заходиш туди?... Ти ж там не був, в охороні президента, ти ж технік”.

Екс-майор також увімкнув епізод запису, на якому нібито В. Литвин каже: “Ні, нехай Кравченко іншими методами подіє”. У відтвореному на прес-конференції уривку запису, за словами М. Мельниченка, чути розмову Л. Кучми і В. Литвина про спроби вплинути на висвітлення в ЗМІ факту зникнення Г. Гонгадзе.

Також був озвучений фрагмент, на якому, за твердженням М. Мельниченка, Олександр

НОВИНИ ВІД ОПАЛЬНОГО МАЙОРА

Волков розмовляє з Л. Кучмою з приводу “вжиття заходів” після виступу Мирослави Гонгадзе і Олени Притули на телеканалі “1+1”.

М. Мельниченко і О. Єльяшкевич також звинуватили опального російського бізнесмена Бориса Березовського в тому, що він “проводив скуповування компромату, щоб контролювати ситуацію в Україні”, і наголосили, що записи, передані главою Фонду громадянських ініціатив Олександром Гольдфарбом, сфальсифіковані.

“У нас доказів стільки, що вони не вплинуть на хід історії”, — сказав О. Єльяшкевич, зазначивши, що частку інформації має в своєму розпорядженні Генеральна прокуратура України.

М. Мельниченко, відповідаючи на запитання журналістів, також зазначив, що в нього є “задокументовані розмови Марчука”, і він “надаватиме інформацію і відповідатиме на запитання Генпрокуратури. — *ІФ*).

За словами О. Єльяшкевича, також “задокументовано спроби влади звести відповідальність за вбивство Гонгадзе... до рівня Кравченка”. Зокрема, як наголосив М. Мельниченко, в оточенні Президента Віктора Ющенка “є

нечистоплотні люди”. Розповідаючи про таких людей, М. Мельниченко згадав Олександра Третякова і повідомив про нібито спроби з боку О. Третякова “відвести відповідальність від Литвина”.

Відповідаючи на запитання журналістів про те, чому, маючи в своєму розпорядженні всю інформацію, М. Мельниченко не попередив про наміри убити журналіста, М. Мельниченко сказав: “Не було чіткої вказівки на те, щоб убити”.

Після прес-конференції М. Мельниченко вирушив у Генеральну прокуратуру на допит як свідок у справі про вбивство Г. Гонгадзе.

**М. МЕЛЬНИЧЕНКО:
“НЕ МАЮ НАМІРУ
БАЛОТУВАТИСЯ ДО
ПАРЛАМЕНТУ В 2006 р.”**

Екс-майор держохорони Микола Мельниченко заявляє, що не має наміру балотуватися до парламенту на виборах 2006 року.

“Я не маю бажання бути у Верховній Раді і бачити Володимира Литвина, Олександра Волкова, Григорія Суркіса і обличчя ще 283 депутатів”, — сказав він на прес-конференції в агентстві “Інтерфакс-Україна”.

Присутній на прес-конференції член парламентської фракції Соцпартії Іван Бокий заявив, що в СПУ не обговорювалося питання включення М. Мельниченка до виборчого списку партії.

“Якщо йдеться про Соціалістичну партію, то це питання не обговорювалося. Я говорю це чесно, як воно є”, — сказав депутат, зазначивши, що всі розмови про депутатські повноваження екс-майора стосуються виконання рішення Європейського суду про відновлення М. Мельниченка у списку СПУ на виборах до Верховної Ради у

2002 році.

Як повідомлялося, на парламентських виборах 2002 року М. Мельниченко був включений до виборчого списку СПУ під номером 15.

26 січня 2002 року ЦВК постановила відмовити в реєстрації кандидатів у народні депутати в багатомандатному виборчому окрузі, включених до виборчого списку від Соціалістичної партії України, зокрема М. Мельниченка.

Це рішення СПУ оскаржила у Верховному Суді, який своїм рішенням від 8 лютого 2002 року залишив скаргу без задоволення, а зазначену постанову ЦВК — у силі.

Постанову ЦВК і рішення ВСУ М. Мельниченко 23 квітня 2002 року оскаржив в Європейському суді з прав людини, який 19 жовтня 2004 року підтвердив дискримінаційний характер дій українських органів влади, унаслідок яких він був позбавлений права на реєстрацію.

14 липня 2005 року Верховний Суд на виконання висновку Європейського суду ухвалив рішення на користь М. Мельниченка, проте ЦВК постановою від 28 жовтня 2005 року знову відмовила у задоволенні заяви М. Мельниченка про реєстрацію кандидатом у народні депутати на парламентських виборах 31 березня 2002 року.

Судова палата з адміністративних справ Верховного Суду України своїм рішенням від 15 листопада 2005 року визнала незаконним пункт 2 рішення ЦВК від 26 січня 2002 року щодо відмови в реєстрації кандидатом у народні депутати М. Мельниченка.

ЦВК у понеділок розглянула питання про реєстрацію М. Мельниченка і відмовилася визнати його кандидатом у народні депутати за виборчим списком СПУ від 2002 року.

ДВА ЧИ ЖОДНОГО?

ДОКУМЕНТ

Печерський райсуд м. Києва в своїй постанові від 1.12.2005 р. призупинив дію Указу Президента України від 4 листопада 2005 року “Про призначення Олександра Медведька Генеральним прокурором України”. Друкуємо заяву прес-служби Генеральної прокуратури України.

У зв’язку з оприлюдненням у засобах масової інформації повідомлення про ухвалу Печерського районного суду м. Києва прес-служба Генеральної прокуратури України заявляє, що дана ухвала, постановлена суддею Остатчук Т. В. з явним перевищенням владних повноважень, грубо нехтуючи вимогами Кодексу адміністративного судочинства України, статтю 24 якого передбачається розгляд справ щодо рішень, дій чи бездіяльності Президента України виключно колегією у складі трьох суддів. Крім того, при прийнятті рішення допущено

інші грубі очевидні порушення закону.

Дану ухвалу в установленому законом порядку сьогодні оскаржено.

Також прес-служба Генеральної прокуратури України заявляє, що згідно з діючим законодавством, Генеральним прокурором України може бути особа, призначена Указом Президента України за згодою Верховної Ради України.

Такою особою, тобто Генеральним прокурором України, є Медведько Олександр Іванович.

**Прес-служба Генеральної
прокуратури України**

05.12.2005

Незважаючи на цю заяву і не чекаючи на рішення Апеляційного суду Києва, Святослав Піскун провів прес-конференцію і заявив, що приступає до роботи. Він оголосив, що звільнив кількох працівників Генпрокуратури і призначив

НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН

ПТАШИНУ ПОШЕСТЬ
ПРОЇАВИЛИ

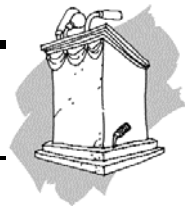
Крим переймається проблемами пташиного грипу організовано. МНСівці сподіваються знищити й утилізувати птахів до кінця тижня. Вогище зараження вдалося локалізувати, тепер намагаються не допустити розповсюдження небезпечного вірусу в інші регіони. Карантин у трьох районах Присивашки триватиме 40 днів. Усі машини тут обробляють і дезинфікують цілодобово, вивезення птахів суворо заборонено. Інфікованих людей не виявлено.

Президент України, терміново відвідавши регіон спалаху пташиного грипу, розпорядився звільнити головного ветеринарного лікаря України й керівництво ветеринарної служби Криму. На думку Віктора Ющенка, ветеринарна служба держави попри численні попередження виявилася неготовою до спалаху пташиного грипу та допустила серйозні професійні прорахунки. Місцева влада звинувачує населення у приховуванні фактів загибелі свійської птиці, селяни ж заявляють, що на їхні сигнали про пошесть доводилося реагувати, обурюються тим, що справжню причину пташиного мору від них надто довго приховували, виявляють невдоволення бездіяльністю місцевих влад, адже масова загибель птахів почалася ще два місяці тому. Увесь цей час сільські й районні санітарні й ветеринарні служби заспокоювали всіх, хто сигналізував про небезпеку, вчасно на неї не відреагували. Люди утилізували здохла птицю самі, хто як міг. У мішках виносили на околиці, в канали і несанкціоновані стихійні звалища. Звідси їх розтягали собаки й

коти. Господарі, котрі завчасно знищили хворе птаство, залишилися без компенсації. Гроші отримують лише ті, хто мав на подвір’ї живу чи мертву птицю з першого грудня. Три тисячі домашньої птиці в карантинних районах уже знищено. Однак селяни з живим птаством розлучаються неохоче, не приховують незадоволення розміром компенсації: 15 грн. за курку, 24 — за качку, 36 — за гуску, 90 — за індичку. Говорять: держава вирішила зекономити на їхній біді, адже виводити птаство обійшлося набагато дорожче. Присивашки в розпачі, бо до появи в господарстві нових курчат ще півроку. Багато селян випускають птахів на вулицю, ускладнюючи відлов курчат карантинними загонами. Нарікають люди і на невідповідність медиків, адже в селах вакцинація мешканців почалася з запізненням. Щеплення населення від пташиного грипу мають завершити до 12 грудня.

Верховна Рада автономії на оперативній нараді збрала представників органів місцевого самоврядування з усіх регіонів півострова, де їх зобов’язали покінчити з безпечністю деяких чиновників, закликали працювати з населенням і ЗМІ, проводити роз’яснення й вимагати виконання всіх заходів безпеки. Чому тривогу забили лише через два місяці після масової загибелі птаства, з’ясовує кримська прокуратура. Визначають, хто винен: органи ветеринарного контролю, санітарно-господарська влада на місцях чи всі разом?

**Віктор ХОМЕНКО,
Крим**

ВОЛОДИМИР ЯВОРІВСЬКИЙ: ВИХІД НА МАРАФОНСЬКІ ДИСТАНЦІЇ

КОМЕНТАР-ПОГЛЯД

Закінчення. Початок на с. 3

Блок Литвина — це той блок, що буде вигортати голоси і від НСНУ, і від БЮТ, і від соціалістів, і від УНП... Але нависла колосальна загроза над Литвином — приїзд Мельниченка. Його заяви — сильний удар, а блок тримається на Литвині, на його особистості, і якщо рейтинг похитнеться, то й блок програватиме.

— *Ми ще не сказали про два скандали тижня...*

— Генеральний прокурор, який мав викрити Колесникова, тепер сидить з ним на одній лаві в парламенті... Це не смішно, бо таким чином розхитується держава. Хто ж буде вірити в силу і незалежність Генерального прокурора?!

Суди скасовують укази Президента, — ці скандали відкидають назад наше суспільство, віддаляють від європейських стандартів.

Мельниченко для політично свідомих українців — не новина. Але те, що він з'являється на екранах і що його чує обиватель, — це зіграє фатальну роль.

Скандали будуть супроводжувати парламентську виборчу кампанію, — деякі готуються, відпрацьовуються, чекають свого часу. Будуть розкручуватися навколо кожного політика — Юшенка, Тимошенко, Литвина, Мороза... Але суттєвих змін не буде.

Добре було б, якби Президент залишився “над поєдинком” — не очолював НСНУ на виборах, не був би мішенню для політичних спекуляцій.

Будуть розкручувати тему Березовського, але, як народний депутат, який входить у комісію з розслідування, скажу, що доказів фактично немає.

— *Про Ваш депутатський запит на ім'я голови СБУ Ігоря Дрижчаного, в якому просите перевірити інформацію про наявність в Україні психотропної зброї: що, власне, стало приводом для запиту?*

— Упродовж моєї політичної діяльності, починаючи з 1989 року, до мене звертаються люди, яких спершу можна сприйняти як неадекватних. Зізнаюся, що я спочатку так і ставився до їхніх скарг, — не оприлюднював. Нині масив цих людей став дуже великий, і я, як депутат, хочу мати відповідь від Служби безпеки. Звичайно ж, ніхто мені не відкриє державних секретів, але я знаю, що в тій радянській машині були лабораторії. На кому проводилися досліди? Я хочу знати, чи існує діоксин в Україні? Ми мусимо знати, як суспільство чи держава застосовувала психогенні технології? Але я хочу мати в руках державний документ, щоб зробити наступний крок. У нас у суспільстві про це ніхто нічого не знає. Я хочу почути відповіді на ці запитання і озвучити їх.

— *Найголовніші події наступного тижня? Ваші прогнози.*

— Це буде приїзд Кондолізи Райс. Це видатна постать у світовій політиці, нам важлива її прихильність. І, звичайно ж, з'їзд БЮТ.

— *Дякую. До наступних коментарів!*

● Розпитувала
Любов ГОЛУТА

ДО УВАГИ!

Комусь, як сіль в оці — редакція дитячого журналу “Соняшник”. Бо мала необережність оселитися в приміщенні у центрі Києва, яке для пожирачів духовності є стратегічним об'єктом. Майбутні орендарі кількох кімнаток, які нині займає редакція, — а це компанія “ЗовнішЕкспозБізнес” — уже визначили термін для виселення: два тижні. “Атакою клонів” називають це владне свавілля письменники й видавці брати Капранови, які серед інших узяти участь в акції на підтримку “Соняшника”, що відбулася 6 грудня в редакції журналу.

НЕ ДАЙМО ЗНИЩИТИ ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ!

У боротьбі за право на існування “Соняшника” пані Лесю Воронину, редактора, і творчий колектив журналу прийшло підтримати чимало однодумців. Ця акція — своєрідний сигнал “SOS” для всіх, хто небайдужий до питань виховання підростаючого покоління духовних, добрих і мудрих, ерудованих і національно свідомих громадян.

Лесю ВОРОНИНА, редактор журналу “Соняшник” наголошує, що, попри всі ці проблеми з приміщенням, ЖУРНАЛ ВИХОДИТИМЕ Й НАДАЛІ, навіть якщо їй доведеться перенести редакцію до себе додому. “8 років орендуємо це приміщення, жодного разу не були боржниками. І ось отримали лист від влади про припинення терміну оренди. Виходить, що однією рукою держава нам допомагає (надала фінансову підтримку), а іншою — викидає на вулицю”. Пані Лесю дивує парадоксальність ситуації, коли на 15 році Незалежності України перший новочасний український дитячий журнал, який виховує патріотів держави, ведеється створювати в підпіллі.

Говорять учасники акції.

«СОНЯШНИК» ВИКИДАЮТЬ НА ВУЛИЦЮ

Фото Івана Пилипенка

Ніна ДЕМЧЕНКО, Перший канал Національного радіо:

— Єдиний журнал, орієнтований на дітей, який заохочує їх писати, творити. Інші продукують споживання. Тут спілкуються з дітьми на рівних — із пошаною і повагою. Прикро, що нікому з влади немає діла до порятунку цього видання.

Зірка МЕНЗАТЮК, дитяча письменниця-казкарька, веде в журналі пізнавальні рубрики:

— “Соняшник” — це своєрідна лабораторія кадрів. Молоді художники, які співпрацюють із журналом, згодом стають відомими художниками, молоді письменники, які починали тут друкуватися, тепер працюють у дитячій літературі. Здається, що у владі всі посліпії, якщо не бачать, що робить журнал — на жертвості, за відсутності коштів.

Брати КАПРАНОВИ:

— Який згодом буде центр Києва, якщо все культурне виселяють на периферію, або в нікуди, як у випадку з “Соняшником”? Дітей ображати не можна, навіть якщо це вигідно. Діти — святе навіть для військових і бандитів.

Микола ГРОХ, директор художньої студії при Центральному будинку художника:

— Виштовхування “Со-

няшника” — це наступна антикультурна дія в ряду тих, що відбуваються в Києві. Таку справу, яку робить Леся Воронина, можуть робити тільки сподвижники. А коли дивлюся під час засідання Київради на наших обранців, як у них горять очі, коли вони ділять землю, приміщення, то немає ніяких сподівань, що хтось із них почуває за вухом, аби надати “Соняшнику” нове приміщення.

Катя ШТАНКО, художник журналу:

— Порівняно з іншими дитячими виданнями, які працюють у руслі стереотипних, менторських інтонацій, тут зовсім інше враження. Леся Воронина — людина, відкрита до експерименту. Із погляду художнього, в “Соняшнику” — графіка гостра і сучасна. Було б злочинно втратити єдиний український журнал, який має сучасні тенденції в галузі журнальної графіки.

Анатолій ВАСИЛЕНКО, художник:

— Я часто друкувався в цьому журналі. Болить, що продовжується тенденція знищення дитячих видань. Уже зникло “Перчень”... “Соняшник” гідний кращої долі.

Ірина БАЛБЕК, дизайнер

“Соняшника”:

— Це потрібний журнал, якісний, бо тримає високий художній і літературний рівень, тут чудова українська мова. За 15 років “Соняшник” виплекав своїх постійних читачів.

Вищезгадана акція стала кульмінацією тривалих перепетій-перемовин із владою. Своє слово на захист “Соняшника” сказали народні депутати Володимир Яворівський і Павло Мовчан: звернулися листовно до міської влади. Бажаного результату це не дало. У листі-відповіді на депутатський запит Павла Мовчана Київська міська адміністрація, посилаючись на Закони України “Про місцеве самоврядування в Україні” і “Про власність”, стверджує, що є власником згаданого приміщення і “на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається належним йому майном”. Тому згідно з рішенням Київської міської ради, “журналу “Соняшник” відмовлено у продовженні терміну дії договору оренди у приміщеннях нежилого будинку...”. Чинovníки обнадіюють, що шукатимуть приміщення для “Соняшника”. Лист підписав заступник міського голови п. І. Лисов. Зрештою, Павло Мовчан адресував персональну меру Києва, Олександрів Омельченку, вже третього листа із проханням надати інформацію про те, куди міська влада планує переселити редакцію журналу.

Гадаю, віднині цієї відповіді чекатимуть всі наші читачі — аби не перекладати справи захисту наших національних, духовних цінностей на плечі Лесі Воронини, людини, яка натхненно дає про виховання українських дітей. Або на плечі одного-двох депутатів: без підтримки народу — один у полі не воїн.

Леся ТКАЧ

6 ГРУДНЯ — ДЕНЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

НАШ ГЕНЕРАЛ

Знайомтесь: генерал армії України Віталій Григорович РАДЕЦЬКИЙ. Начальник Національної академії оборони України, у якій офіцери проходять підготовку, аби стати будівничими та керівниками Збройних сил України. Мені пощастило його зустріти на вечорі Всеукраїнського товариства “Просвіта” до дня писемності в Центральному будинку офіцерів ЗС України.

не повинні сини України складати свої голови на чужині.

— *Чи можливе повернення Україні статусу держави з атомною зброєю?*

— Україна була за ядерною потужністю третьою державою у світі, після США та Росії. Після проголошення державної незалежності вона заявила про свій без'ядерний статус і позбулася атомної зброї. Цим Україна започаткувала процес позбавлення всього людства від атомної зброї. І великим недоліком української дипломатії є те, що вона не вимагає від усіх ядерних держав знищення їхніх атомних арсеналів.

— *Чи варто Україні приєднуватися до НАТО?*

— Так. Україна — без'ядерна держава, і поза-

блокова. Їй гарантували безпеку й суверенність. Та дійсність показала, що є загроза втратити суверенність через агресивних сусідів. Усі провідні держави світу — в НАТО. До цього блоку, за першої можливості, вступає й Росія.

— *Ваша оцінка Помаранчевої революції: чи здійснилися сподівання народу, а отже, й військових, і якою мірою?*

— Революція — це подія, унаслідок якої повинна змінитися влада по всій вертикалі. Події минулого року — сплеск пробудженої гідності народу, і це лише черговий етап в історії України до Національної революції. Нова влада протягом року не спромоглася виконати жодної вимоги Майдану. Де український інформаційний простір? Чи розділені влада і

корупція (а також бізнес)? Чи покарані державні злочинці і грабіжники (посадовці)? Де робочі місця для українців, враховуючи й тих сім мільйонів, що на заробітках за кордоном? Чи зменшилася прірва між мінімальними та максимальними державними зарплатами й пенсіями (навіпаки, вона ще більше поглибилася)? Де обіцяна реформа судової влади? Такі питання ставити можна до безконечності...

Владою добровільно ніхто ніколи не поступається. Після жовтневого перевороту більшовики, щоб захопити й утримуватися при владі, винищили близько ста мільйонів населення Росії та її колоній. Українці — титульна нація в нашій країні, вони відповідальні за стан у суспільстві (але ж при владі не українці!). Вони зобов'язані взяти всі гілки влади на всіх рівнях і забезпечити умови для реалізації творчих можливостей кожної особистості та для самозабезпечення власного добробуту. Основне питання: чи зможе український народ у нових історичних умовах узяти владу без кровопролиття? Зможе, якщо внутрішні й зовнішні недруги не спровокують громадянської війни.

● Розмовляв
Іван ПИЛИПЕНКО

ПАН ЧЕРВОНЕНКО НЕ ОРІЄНТУЄТЬСЯ В

Нещодавно в телепротрі “1+1” гостем програми “Іду на ви” був екс-міністр транспорту та зв'язку Євген Червоненко. Минулого року, під час помаранчевої екстремі, пан Червоненко зарекомендував себе людиною мужньою та рішучою. На жаль, до цих достойних рис не долучилося елементарне чуття етики і таке ж елементарне знання української історії. У телефонній екс-міністр дозволив собі криваве нагнітання теми українського антисемітизму. Мовляв, Богдан Хмельницький ледь не власноруч розпорював животи вагітним єврейським жінкам... Редакція “Слова Просвіти” звернулася за коментарями до кандидата історичних наук Андрія БУЛЬВІНСЬКОГО.

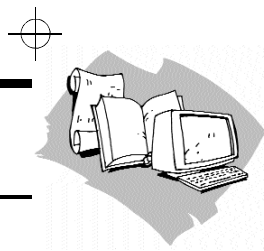
— У XVII столітті в Україні йшла серйозна соціальна боротьба, і саме через цю призму слід розглядати події тієї доби. Зрозуміло, що під час війни гинули люди. Зокрема євреї. Але козацьке військо ніколи не проводило спеціальних акцій проти єврейського населення. Помста мала соціальний характер. Про те, що з боку козацької верхівки не було спеціальної політики антисемітизму, свідчать різноманітні факти. Нап-

риклад, 1659 року у Білорусі козацький полк на чолі з Іваном Нечаем опинився в облозі російського війська. Проти московського ворога пліч-о-пліч оборонялися різні народи: козаки, місцеві міщани-євреї і білоруси. Факт співпраці та спільної боротьби очевидний. Тим більше, що росіяни, таки захопивши місто, не пощадили нікого.

— *Можна вважати, що пан Червоненко, м'яко кажучи, не зовсім добре орієнтується в історії...*

— І поляки, і євреї внесли свою лепту у свавілля над українського селянином. Щоправда, у євреїв була складніша доля. За тодішнім законодавством вони не мали права на земельні наділи. Тому вимушені були займатися крамарством, корчмарством. А ще збирали податки. Зрозуміло, що відбувалося багато зловживань. Саме через такі соціально-економічні мотиви в українського селянина зародилось озлоблення. Але ми не можемо затирати й інші факти. Скажімо, у Запорозькій Січі серед козаків було багато євреїв. Веду до того, що пан Червоненко не володіє науковим фактом: політика антисемітизму абсолютно не відповідає історичній дійсності.

Редакція

«ПРОСВІТА» —

Вечір у Будинку офіцерів, присвячений пам'яті Героїв Крут, та мітинг на Аскольдовій могилі

Члени правління «Просвіти» проводять традиційний мітинг 9 березня біля пам'ятника Т. Шевченку

«Круглий стіл» із проблем утвердження державної мови в Будинку письменників до Дня конституції України

Переможці літературно-мистецького конкурсу «Шевченко»

Презентація компакт-диска «Кобзар»

Виставка робіт переможців літературно-мистецького конкурсу «Диво калинове» імені Д. Білоуса та самі учасники поруч із заступником голови Товариства «Просвіта» М. Нестерчуком та головою журі конкурсу поетом В. Василяшом (у центрі)

Урочистий хід на Чернечу гору 22 травня 2005 року

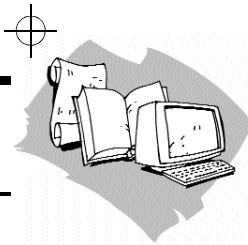
На презентації книги «Духовна велич України»

Виставка просвітянських видань письменника Євгена Білоусова

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Блажівська СШ Самбірського р-ну Львівської обл. (ч/з Юзв'як Й. М.)	131,00
Никловичівська СШ Самбірського р-ну Львівської обл. (ч/з Грималек Я. А.)	151,00
Музична школа № 1, м. Калуш Івано-Франківської обл. (ч/з Кирилович Л. О.)	623,70
Коваль В. К., м. Львів	100,00
Копотієнко І. Й., м. Дніпропетровськ	10,00
Каневський В. Т., м. Харцизьк Донецької обл.	40,00
Коваль П. П., м. Чортків Тернопільської обл.	10,00
Самевич О. В., м. Жидачів	30,00
Дикун І. М., м. Стрий Львівської обл.	20,00
Юрсевиц М. П., м. Бердичів Житомирської обл.	100,00
Блажкевич-П'ятковська Д., с. Денисів Козівського р-ну Тернопільської обл.	50,00
Бобринська Л. П., і діти Володимир, Тетяна, Лілія, м. Запоріжжя	200,00
Кривук О. А., м. Харцизьк Донецької обл.	100,00
Кучерська О. Д., м. Харцизьк Донецької обл.	200,00
Громада с. Космач Косівського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Кушнірчук О. І.)	143,00
Тилик А. М., м. Кременчук	20,00
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	10,00
Микуляк В. Ф., м. Івано-Франківськ	100,00
Медведчук Л. С., м. Кременець Тернопільської обл.	100,00
Ярмолюк Л. А., с. В. Млинівці Кременецького р-ну Тернопільської обл.	100,00

ДО ЮВІЛЕЮ

ПРОБУДИТИ ЛЮБОВ ДО СВОГО

“Просвіті” в Маріуполі скоро виповниться сто років. Зараз просвітня ретельно збирають матеріали для написання історії свого осередку. Вже готова до друку перша її частина — “ПРОСВІТА” У МАРІУПОЛІ: ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ”. Кожен просвітнянин ще й ще раз переглядає свої домашні архіви, працює в книгосховищах, гортає підшивки газет минулих років, щоб знайти хоч якийсь епізод, де йдеться про місцеву “Просвіту”, її справи й людей. Інколи трапляються матеріали, які мають не лише місцеве, а й усеукраїнське значення. І гріх би було не поділитися цим матеріалом із читачами “Слова Просвіти”.

Десь у 1918 році в Маріуполь надійшло кілька примірників книжечки “Що має робити “Просвіта” на селі”. Один примірник цього видання зберігся в активіста маріупольської “Просвіти” Миколи Рудика. Упорядкував та написав передмову до книжки Гнат Хоткевич — відомий письменник, артист, педагог, мистецтвознавець, активний діяч “Просвіти” з часу її заснування на Подніпров’ї.

Наведемо кілька фрагментів із переднього слова просвітнянського видання 1918 року, зберігаючи особливості стилю й правопису того часу. Гадаю, читачі не лише з цікавістю прислухаються до голосу, що лине до нас із глибин минулого століття, а й знайдуть щось повчальне для себе й для громадської роботи.

“От сколихнувся народ, кинувся до “Просвіти”: то там, то там засновуються наші товариства, надія наша. Самі, без “казьонних” допомог, ініціативою самого народу — і в тім великий смисл.

Але заснувати “Просвіту” ще мало, треба її поставити як слід, треба зробити так, щоб вона справляла своє діло, і то як найкраще, щоб вона воістину була “Просвітою”...

ТРЕБА ВЕРНУТИСЯ ДО ПІСНІ БАТЬКІВ СВОЇХ, А СЮ ЛЯПОНИНУ МОСКОВСЬКУ ПОВИКИДАТИ, ЯК СМІТТЯ, З ХАТИ. То й буде задачею гуртка — пробудити любов до свого.

...Тепер треба просвіщати народ, показувати йому дорогу, що він українець, аби знов не заблудив на інший шлях, та не заблудився на яких двісті—триста літ. А для того — читання, оті привселюдні збори з зарані виробленими програмами, лекції, добрі книжки — от головна робота.

...Кожному члену “Просвіти” старайтеся поручити якусь роботу. Хоч маленьку — аби й його притягнути до діла. І в тім виявиться розум ради — от коли вона зуміє всякому дати працю, розглянути, до чого хто здатний, зацікавити.

...І всюди мусить бути “Просвіта” на першому плані, всюди вона мусить показати дорогу, дати початок. Тоді вона й у нас, так як у Галичині, стане найбільше шановним товариством, до якого усі звертаються з любов’ю.

...От коли робота наладиться таким чином — от тоді й “Просвіта” буде дійсно сітти просвіту. Не кажіть, що у вас нема людей, ні з ким робити — се все пусте. Люди знайдуться, аби тільки ви зуміли дати почин, запалили. А для того треба горіти самім. Горіти любовію до рідного краю, бажанням добра йому й своєму народові. Тоді від твого огню й інші запаляться...”

Павло МАЗУР,
учитель, м. Маріуполь

ЗА ПІДТРИМКИ “ПРОСВІТИ”

ПОЕЗІЯ ЧЕРЕЗ «МУШЛЮ»

Камерна зала столичного Музею Лесі Українки оформлена як вітальня. Між невеличкою сценою і глядачами майже немає простору. Видно кожен порух, чути кожне слово. У такій атмосфері столичний театр поезії “Мушля” представив виставу за творами Миколи Вінграновського “Заповітне”.

Прем’єра спектаклю відбулася в жовтні в Долині — власне, на прохання місцевої інтелігенції він і створений. А після Києва поїде в Полтаву... Як розповідає режисер Сергій Архипчук, театр замислювався як мандрівний, але хто ж знав, що вийде так буквально: творці існує вже четвертий рік, а постійного даху над головою немає, репетиції доводиться проводити в Центрі дитячої творчості “Світанок”, іноді дає прихисток і Конгрес українських націоналістів. А ця вистава в Музеї Лесі Українки стала можливою за підтримки самого музею та товариства “Просвіта”...

Спостерігаючи дійство, я пригадала дебютну виставу цього театру (тоді він іще мав назву “Слово”) кілька років тому на сцені Будинку письменників. Це була вистава за віршами Наталки Клименко “В пекуцій мушлі слова”. Режисер Сергій Архипчук розділив душу ліричної героїні на спектри, їх

утілювали вісім актрис. Усі вдягнуті в чорне — аби не відволікати від емоцій. Лише наприкінці вистави всі дівчата одягають на темне “тло” барвисті українські хустки.

Власне, такий хід режисер використав і в постановці “Заповітне” за творами Миколи Вінграновського. П’ятеро жінок у чорному (національна “струна” бриніла в червоних стрічках та кораловому намисті) втілювали різні грані почувань і прагнень митця (Ліда Порницька, Ганна Полтавець, Надія Базарова, Марта Шпак і Ольга Кострач). Вони, як потічки в річці, сходились у самого поета в білосніжній сорочці — його грав відомий ведучий помаранчевого Майдану, актор театру “Сузір’я” Євген Нищук. “Актори не грають ролі, вони — лише оголені образи, що пропускають через себе поезію”, — пояснює режисер Сергій Архипчук.

Основу спектаклю склали вірші поета зі збірки “Цю жін-

Режисер Сергій Архипчук

ку я люблю”. Поезія перепліталася з пісню: “Ой летіли журавлі”, “Поцілуй м’я, мій миленький”, “Ой на горі роман цвіте”, “Я в середу родилася”... Пісня “бродила” впродовж усієї вистави, то раптом уриваючись у канву віршів, то так само несподівано замовкаючи...

І все ж, на мій погляд, попри вдалі режисерські рішення, саме старання “робота” акторів на сцені часом заважала сприймати поезію Миколи Вінграновського. Синхронні продумані рухи, конфігурації на сцені, жести, міміка незрідка заглушували голос самого поета, відволікали від його могутнього, зрештою — самодостатнього слова. Та й насиченість вистави поезією, коли вірші блискучо змінювали один одного за порухами душі ліричного героя, не врахувала специфіки слова Миколи Вінграновського — його густини, метафоричної насиченості, яка потребує простору для думки, осмислення...

Утім, це суб’єктивні враження, які не відповідають тій овації, яку вчинили глядачі після перегляду спектаклю: зал шаленів від оплесків, викликав артистів “на біс”... Гарну думку про почин молодого театру висловила й дружина письменника Олександра Вінграновська, яка була присутня на виставі.

Марія ЛИТВИН

Фото

Анатолія СТЕПАНОВА

ВИСТАВКА

І ЗНОВУ ПОРЯД — КРАСА

У Луганському національному педагогічному університеті ім. Тараса Шевченка з ініціативи та за дієвої підтримки Луганського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка відкрилася виставка робіт луганського скульптора Ельвіни Максимівни Можасової.

Відкрив виставку ректор університету, відомий у краї просвітнянин Віталій Курило. Він висловив сподівання на те, що можливість постійного облаштування подібних вернісажів у навчальному закладі буде прекрасною формою естетичного виховання студентів.

Привітати Ельвіну Максимівну прийшли рідні, найближчі друзі, колеги по різцю та пензлю. Були вітання поетичні (від імені студентів Інституту культури і мистецтв прочитала вірші українських поетес першокурсниці Ганна Ковальчук) і музичні (українські народні пісні та пісні на слова Тараса Шевченка виконала солістка обласної філармонії, лауреат Міжнародного конкурсу “Золоті трембіти” Наталія Коломойцева).

Квіти й Почесну грамоту вручила начальник Управління культури й мистецтв Луганської обласної держадміністрації Ганна Овчаренко.

2005 рік для мисткині Е. М. Можасової знаменний тим, що вона відзначила свій 75-літній ювілей, а днями виповнилось 35 років, як її прийняли до Національної спілки художників України. Тоді, в 1970-му, вона теж експонувала свої роботи в Луганському тоді ще педінституті.

Е. Можасова — учасниця багатьох усеукраїнських творчих виставок, конкурсів, зокрема конкурсу проєктів на найкращий монумент “Незалежна Україна”; мала три персональні виставки (1970, 1986, 2000 рр.); на останній експонувалося 107 творів.

На цьогорічній виставці глядачам пропонується близько 60-ти робіт, серед яких поряд із станковою скульптурою — акварельні роботи; фотостенди з монументалістикою (скульптурні композиції, пам’ятники, пам’ятні знаки).

Особливо проявився талант скульпторки в жанрі портрета й тематичної композиції. Найбільш значущими є портрети поетів — Лесі Українки, Тараса Шевченка, Михайла Лермонтова; духовно близьких художниці людей — скульпторів М. Можасова, В. Мухіна, живописця Т. Яблонської, архітектора В. Десятнича.

Особливе місце у творчості Е. М. Можасової посідає Шевченківська тематика. Великий Кобзар зображений у різних іпостасях, і кожного разу по-новому: суворий, замислений, чи у творчому пориві, але сучасний, ніби він поряд із нами. Шевченкіана Е. М. Можасової — одне із найвагоміших творчих досягнень у художньому відтворенні постаті Кобзаря скульпторами Луганщини.

Безумовно, виставка праць луганської мисткині — важлива подія у культурному житті краю. Вона зацікавила і студентів, і школярів, і молодь.

**Прес-центр
Луганського обласного
об’єднання Всеукраїнського
товариства “Просвіта”
імені Тараса Шевченка**

НІЩО НЕ ЗДАТНЕ ЗЛАМАТИ УКРАЇНСЬКИЙ ДУХ

18 листопада громадськість Херсонщини святкувала столітній ювілей “Просвіти” — найстарішої громадської організації Таврійського краю.

А починалася історія херсонської “Просвіти” зі створення в 1885 році українського гуртка під керівництвом Олександра Русова. Він об’єднав навколо себе українські творчі сили, і вже з 1886 року гурток почав видавати журнал “Степ”, який виходить і досі, а в 1905 році — ініціював створення “Просвіти”, яка стала міцним стрижнем духовного життя українства краю. Вона проіснувала до 1908 року, була відроджена в 1917-му, але знову ненадовго...

Святкування 100-літнього ювілею розпочали відкриттям напередодні 18 листопада книжкових виставок у семи районних бібліотеках області.

Прес-конференція, що проходила в Херсонському державному університеті, зібрала журналістів і студентів. Із ними спілкувалися: Микола Нестерчук — відповідальний секретар ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка, Олег Олексюк — голова обласного об’єднання “Просвіти”, Микола Братан — почесний голова обласної організації товариства, відомі

Виступає фольклорний ансамбль “Свічадо”

поети-просвітняни — Валерій Кулик, Василь Жураківський, Василь Загороднюк — голова осередку “Просвіти” в Херсонському держуніверситеті, а також гості з Одеси та Кіровограда. Просвітнянську молодь довелось представити мені. Учасники прес-конференції розповіли про здобутки й перспективи “Просвіти”, відповіли на запитання.

Продовжили святкування урочистим концертом у приміщенні Херсонського музичного училища.

Кращі просвітняни були нагороджені подяками Херсонського міського голови, управління культури, а також медалями “Будівничий України” і почесними грамотами від Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, які вручив Микола Нестерчук. Олег Олексюк і Анатолій Шербина були нагороджені подяками Херсонської обласної ради.

У концерті взяли участь відомі мистецькі колективи Херсонщини: Зінаїда Колісниченко, Харіс Ша-

рінський, Ірина Довгопола, Наталія Лелеко, Віктор Гурба, ансамбль “Червона калина” та інші.

Майбутнє “Просвіти” — в молоді. Такий висновок зробили виступаючи на святі. Тому великий інтерес був і до зустрічі молодих просвітнян, що відбулася наступного дня. Її веде голова Херсонського обласного осередку Всеукраїнської молодіжної громадської організації “Молода Просвіта” Надія Яценко. Багато планів у нещодавно зареєстрованій на Херсонщині “Молодій Просвіті”. Уже зовсім скоро побачить світ перше число газети “Молодь Херсонщини”, будуть проведені літературно-мистецькі зустрічі зі студентською молоддю.

Справді незороною нивою для справи національного відродження України є південні регіони. Але коли бачиш, із якою цікавістю й ентузіазмом у Херсонській області люди різних поколінь беруться за цю не легку справу, то розумієш, що ніщо не здатне зламати український дух, навіть у найбільш проблемних для його поширення куточках України.

Тож щиро хочеться привітати просвітнян Херсонщини зі святом і побажати всьляких успіхів і творчих звершень у їхній нелегкій справі.

Євген БУКЕТ

Закінчення. Початок на с. 11

Улітку 1933 року я знову почала ходити до школи, в перший клас. Не вистачало підручників, зошитів. Але партійна пропаганда працювала відмінно: паперу на газети, партійні брошури завжди було вдосталь, — на них між друкованими рядками ми й виводили свої перші букви. Прагнення до знань було непереборним.

Я дуже влячна чуйним, відданим своїй справі вчителям: Вовк Єлизаветі Дмитрівні, Мостовому Герасиму Романовичу, Вовку Мусію Йосиповичу, Загребельному Миколі Тарасовичу, Киві Івану Антоновичу, Бровченку Івану Іллічу, Вусик Єфросинії Іванівні, Параскеві Никіфорівні. Вони робили все, щоб ми вирости високоосвіченими, щирими, гуманними, духовно багатими людьми.

У 1940 р. закінчила Горянську семирічку і вступила на перший курс Полтавського сільськогосподарського технікуму, та навчання моє тривало лише до грудня.

Напередодні 1941 р. вишло розпорядження сталінської “народної” влади про плату за навчання. До речі, український селянин мало того, що задарма працював у колгоспі, повинен був ще заплатити податок м'ясом, податок за кожне дерево із власного саду, а ще викупити за готівку щорічні облігації державної позики. Більшого ярма для радянського колгоспника не можна було вигадати. Молоді люди правдами й неправдами покидали свій рідний, квітучий, але невільницький край, і виїжджали в Донбас. Там працювали в глибоких вугільних шахтах, де втрачали здоров'я, а часто й життя. Додому не поверталися, тому що там платили гроші, а дома панувало кріпацтво. Колгоспники навіть не мали права отримувати громадянський паспорт.

За рік навчання в технікумі треба було заплатити 150 крб. Таких грошей я не мала, тому що стипендії (56 крб. на місяць) ледь вистачало на харчування. Під час навчання я жила впроголодь, хліба давали в їдальні по 200 г на день, а в місті продуктів харчування у вільному продажу взагалі не було, продавали по картках. Де сироті взяти гроші на навчання? Колгосп відмовився допомогти. Я мусила повернутися додому, аби працювати в місцевому колгоспі. Ця подія так мене вразила, що коли я йшла від сільськогосподарського технікуму до залізничного вокзалу в Полтаві, то так плакала, що згубила дорогу. Добрі люди підказали, куди йти... Приїхала додому, закінчила Решетилівські місячні курси вихователів дитсадка. Працювала вихователькою дошкільного дитячого закладу в колгоспі. Жила в батьківській хаті. Купила собі теличку й почала хазяйнувати. Мені вже було сімнадцять років.

1941 р. Під час війни мене ледве не вивезли до Німеччини як дармову робочу силу. Дякуючи старості села, Тумку Свирidonу Васильовичу, лихо обминуло мене. 1943 р. фашисти, відступаючи, забрали мою годувальницю-корівку, хату спалили. І залишилась я без нічого, і стала поневірятися по чужих людях.

1944 р. разом із односельцями відбудовувала сільське господарство, зруйноване війною. Відбудували переважно жінки. Чоловіки загинули на фронті, а живі ще не були демобілізовані. Колгосп три-

БАЧУ В СНАХ ХАТУ МОГО ДИТИНСТВА

Спогади Вовк Олени Євдокимівни, село Малий Бакай, Решетилівський район, Полтавська область

мався на жіночих плечах. Хліб молотили за допомогою кінних машин. Запрягали три пари коней у привід, копали вузький рів великим колом, ставили в той рів залізне колесо, на яке кріпили широкий ремінь, з'єднаний із кінним приводом. Погонич ходив за кінями, коні рухали колесо, а колесо приводило в дію машину-молотарку, яка обмолочувала снопи. Так добували хліб до війни і після війни. Пізніше з'явилася парова

голод, проте від роботи нас ніхто не звільняв. Працювали не тільки в колгоспі, а й у людей, на толоці. Усією громадою будували хати, місили глину, робили цеглу-сирець, з якої потім місцеві майстри клали печі, виливали з цементу і піску круги для колодязів, молотили ціпами жито, пшеницю, ячмінь.

Толокою — за три-чотири дні — будували хати. А після закінчення роботи, повечерявши, починали співати. *У часи моєї молодості не було достатку. Ми жили бідно, упроголодь, але були веселі й щирі, наші добрі, благородні помисли були відкриті людям. Своєю працею ми прагнули наблизити краєще майбутнє, яке, як міраж, завжди ховалося від нас за горизонтом.*

1950 р. Будували дорогу з твердим покриттям Київ-Харків. Я там возила землю, два місяці вирівнювали дорожнє “полотно”.

1952 р. Завербували мене з колгоспу на лісорозробки в Комі АРСР, де при сорокап'ятиградусному морозі пиляли ліс. Жили в бараках, а на роботу ходили вісім кілометрів пішки по снігу висотою під руки. “Дім” наш ззовні нагадував довгий корівник. Стіни з круглих колод, перекладені мохом, аби не проникав мороз і не задував вітер. На даху кріпилися крокви, укриті шліфованими дошками. Усередині гладенька дерев'яна підлога і стеля, підбита струганими дошками. Обігрівалися “буржуйками”, які топились дерев'яними кубиками. Такі ж дерев'яні кубики замість бензину використовували й у вантажних автомобілях. Спільний і звільнений від гілок ліс тракторами трелювали на сплав до річки, там колоди складали в бунти. Навесні, як тільки скресне крига в річці Печора, починали сплавляти ліс униз за течією до півострова Канін. Далі вантажили в товарні вагони і відправляли залізницею за призначенням. Не жіноча справа — працювати в тайзі. Але такий суворий був час. Не було нікому пощади — ні жінці, ні старому, ні малому. Попрацювавши рік у тяжких кліматичних умовах, я підірвала своє здоров'я на все життя.

Вовк Олена Євдокимівна на городі серед квітів

молотарка. Паровик працював на соломі. Машина з'єднувалась широким ремнем із паровиком. Біля молотарки стояв один чоловік, він отримував від чотирьох жінок звільнені від перевесел снопі, і кидав їх у барабан. Усе — як у німому кіно. Парова молотарка вимагала швидких рухів обслуговуючого персоналу. Особливо потрібно було бути дуже обережним біля барабана. Довелось і мені працювати біля нього. На весні ми молотили великі, як хати, стоги пшениці. Працювали тяжко з ранку до вечора. В одному селі закінчуємо обмолот, далі перетягуємо машину власними руками за допомогою вірьовок в інші села. Усі сили і вільний час віддавали колгоспові, а взамін що? Пригадую, ще до війни, аби полагодити хату, я за власні гроші купила в лісника дерево і привезла додому. На другий день до мене, сироти, приходить голова колгоспу й забирає це дерево. Яким правом? Та про яке право тоді можна було говорити! Колгоспники були безправною робочою сім'єю.

1946–1947 рр. Знову голод. У хаті лише сіль і вода. У колгоспі давали по сімнадцять штук бобів у день на працівника: поки дійду додому, — з'їм. Уранці знову йду на роботу голодна. Одного разу пощастило, ми з односельцями знайшли списані з обліку колгоспні ями з гнилою картоплею. Це було наше спасіння, харчуючись нею, ми вижили до нового врожаю. Хоч на всю силу лютував

1953 р. повернулася з Півночі у рідний край, але не в свою хату, бо вона лежала в руїнах, спалена німецькими фашистами. Жила в двоюрідній сестри Вовк Надії Денисівни. Вона тоді працювала в місцевому фельдшерському пункті і виховувала своїх двох дітей: Олександру й Миколу.

Того ж року вийшла заміж за Вовка Олексія Кириловича. Спочатку жили в тісній хаті разом із батьками чоловіка Кирилом Матвійовичем і Ольгою Антонівною та його сестрою Ориною з донькою Марією. Після нашого одруження вся хатня робота одразу перейшла до моїх рук.

У 1954 р. народився син Василь. Пригадую, чотири кілометри несла на руках маленького сина хрестити до церкви, що в селі Баладі. Нашу дерев'яну церкву влада зруйнувала. Хрестив сина батюшка високого зросту, червонощокий, одягнений в гарну, сяючу золотом

“І кудись шалено летить життя, не залишає години, щоб замислитись про головне. Куди ж іде воно? Чи ми ведемо його, чи воно веде нас? Чи значить людина щось? Чи вона пасажир сліпого корабля, що несеться назустріч ночі”.

Олесь Терентійович Гончар

ризу, в присутності хрещених батьків Безпалька Павла Захаровича і Вовк Марфи Кирилівни. Пізніше і цю православну святиню знищили новітні вандали.

1956 р. збудували власну хату. Подякували татові й мамі за дах над головою і перейшли жити у свою хату. Так ми перегорнули ще одну важливу сторінку в сімейному житті. Довгими зимовими вечорами я біля каганця вишивала хрестиком рушники, пряла нитки, ткала на верстаті килими, якими потім покривали долівку. Хата нам дісталась тяжкою працею, не вистачало будівельних матеріалів, але були добрі люди, які нам допомагали. Серед них столяр Срібний Махтей Опанасович. Він виготовив нам лаву, стіл, мисник і ще багато необхідних у побуті речей. Скриня, як добра пам'ять про моїх батьків, і досі нам служить вірою і правдою.

Світовий прогрес тільки починав несміливо заходити до наших осель. У 1960 році провели радіо, в 1967 р. підключили електрику і аж у середині 70-х років збудували в

нашому селі дорогу з твердим покриттям. Односельці починали купувати велосипеди, дехто мотоцикла. Та загалом у 50–60-і роки люди жили злиденно. Зимовий одяг — кирзові чоботи з онучами, ватяна фуфайка, у чоловіків шкіряна шапка-вушанка, у жінок — шерстяна хустка.

1962 р. народилася дочка Катерина. Хрещена православним священиком в смт. Решетилівка. Хрещені батьки: Вовк Микола Пилипович, Левченко Іван Петрович, Верещака Тетяна Климівна, Галина Семенівна.

На селі був звичай: люди пригощали один одного молочними продуктами і свіжиною зі свинини. Особливо раділи таким подарункам діти. Ласували домашньою ковбасою, кров'яною, вишкарками, салом із гірчицею, сиром, молоком, маслом, сметаною. На той час це були справжні делікатеси. Свиней різали, як правило, після Водохреща, а корови починали телитися перед Великоднем. Зимове, засніжене село наповнювалось приємними запахами смаленої щетини і димом від спаленої соломі. Свинина швидко розходилася, залишалося до літа лише засолене сало й домашня

ковбаса, залита смальцем. Корівка ж була годувальницею від ранньої весни до середини зими.

Мій син ще з дитинства був у захваті від чудових, гористих краєвидів нашого села. Як тільки перший сніг покривав землю, він повертався додому аж під вечір і розповідав, як на санчатах спускався з гори і сміливо долав на лижах снігові кучугури. Я уважно слухала сина й пригадувала своє дитинство, яке миттєво обірвалося в страшиному тридцять третьому. Товаришував син із сусідським хлопчиком Гришою. Влітку вони разом пасли корів, каталися на велосипедах, годували кролів, перевертали сіно у валках, ходили до ставка купатися. А зимового недільного дня зроблять із лози кюшки — і гайда на ставок, скутий кригою, грати в хокей. Ковзанів не було, бігали в кирзових чоботях. Із настанням Різдвяних свят колядували і шедрували. Для дітлахів це було особливе дійство, вони відчували свою причетність до підтримки і продовження українських традицій та обрядів, отриманих у спадок від дідів і батьків. Кожна хата в селі очікувала на колядників і шедрівників, кожний господар і господиня були їм раді.

У повоєнні роки аж до виходу на пенсію я працювала в колгоспі, на городині. Садили, пололи і збирали врожай цибулі, огірків, помідорів, столових буряків, баклажанів, солодкого перцю, моркви... Вантажили ящики з урожаєм на автомобілі і відвозили до залізниці на станцію “Решетилівка”. Нагороджена медалями: “50 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.”, “50 років визволення України”.

Ми з чоловіком пам'ятаємо заповіт наших предків, гідно виховали своїх дітей. Дали їм вищу освіту і сказали напутні слова, щоб сіяли добро, любили людей і саме життя, воно дається в цьому світі лише один-єдиний раз.

● Записав зі слів матері
Василь ВОВК,
м. Київ

“Бузова” взимку

Народилася я 27 вересня 1923 року в селі Малий Бакай Решетилівського району Полтавської області в сім'ї селянина, українка.

Мій батько, Гнидан Євдоким Омелянович, народився 1891 року в хуторі Дупляне (с. Малий Бакай) Решетилівського району, мати — Колінько Наталка Романівна, народилася 1892 року в хуторі Деркачі (с. Поділ) Велико-Багачанського району Полтавської області.

Мої рідні брати і сестра: Микола — 1922 р. н.; Ганна — 1924 р. н.; Михайло — 1925 р. н.; Олександр — 1927 р. н.; Володимир — 1932 р. н. Дідусь і бабуся по маминій лінії — Колінько Роман і Пріська. Дідусь по татовій лінії — Омелян. Мамині рідні брати і сестри: Софія, Ганна, Пантелеймон і Меланка. Татові рідні брати і сестри — Ялисей і Марфа.

У моїх батьків було два з половиною гектари землі, один кінь, вісім овець, один віз, сани і сільсько-господарський реманент — плуг, борона, розпашник. Жили ми в простій українській хаті площею 96 кв. м, збудованій усією громадою села в рік мого народження. Хата складалася з сіней, хатини і, власне, самої хати. Покрівля висока, солом'яна, стіни глиняні. За підлогу слугувала звичайна долівка з глини, встелена соломкою. Світло проникало через четверо вікон у хаті й одне в хатині. Узимку мороз розмальовував їх білими візерунками. Узимку ми всією сім'єю жили в хаті. Вона була скромно умебльована: виготовлені місцевим столяром дві довгі лави, стіл прямокутної форми, скриня і дерев'яне ліжко. У скрині — рівненько складене святкове вбрання, військовий кашкет голубого кольору, мамині нові чорні хромові черевики на середньому підборі. Бувало, одягну сині панчохи, взую черевики, побігаю по двору, тоді зайду в хату і знову все покладу в скриню.

На покуті — ікони Ісуса Христа і Святої Марії, Біблія і “Кобзар” Т. Шевченка, лампадка, яку тато запалював у святкові дні. А в центрі хатнього інтер'єру — українська піч, яка нас годувала й обігрівала. Навпроти печі висів мисник із посудом, а під ним стояло відро з водою. Серед посуду переважали череп'яні миски, глечики, дерев'яні ложки, дерев'яні відра, горщики: кашник, пліскун, полив'яний, варівник. Спали ми на печі. Батьки вставали рано. Тато порався по господарству надворі, а мама розпалювала піч і готувала їжу. Ми з братиками і сестричкою, ще не прокинувшись, відчували приємне тепло черені, але потрібно було вже вставати снідати. Топили в ті часи соломкою, сосноюво глищею, дровами, соняшничинням. А коли мама пекла хліб, то і плитками, які виготовляли влітку з перегною, потім сушили на сонці. Надворі по окрузі розсіювався із димом смачний запах свіжого хліба та борщу. Ми з великою радістю очікували Різдва Христового і Старого Нового року, адже тільки тоді могли почувати, як під вікнами колядують і шедрують діти. І в нас була нагода поколядувати й пошедрувати у родичів і сусідів. На Святвечір мама брала з покуті узвар і кутю, поставлені туди татом, подавала нам на стіл, і ми всі смакували її дерев'яними ложками. Ми знали, що кутю мама зварила з пшениці, яку вони із татом виростили й зібрали на власному полі. На Великдень мама пекла запашні паски і фарбувала в цибулиноому наварі крашанки. На другий день Великодня ми ходили з гостинцями до хрещеного і хрещеної в гості і говорили: “Христос воскрес!” Вони нам від-

Ліворуч стоїть Наталка Романівна, мати Олени Євдокимівни

кий садок. Щоліта ми збирали урожай яблук, груш, слив, калини, абрикосів, горіхів, вишень, черешень. Споживали самі, пригощали людей. У сонячні літні дні ховалися в тінь під розлогим гіллям дерев. А в червні після рясного дощу у вишневому саду з'являлися білі гриби — “підвишні”. Мама смажила їх на олії. Як ж вони були смачні!

У нашому селі є мальовничий куточок природи, його називають Берег. Улітку там ростуть високі трави, з яких ви-зирають “півники”. Далі, на лузі, — барвиста “ковдра” з дерев'я-

сільських господарів, які мозолистими руками годували свої родини і всю державу. *Сталінська пекельна машина нищила мудрого трудівника, тому що він не вписувався в марксистсько-ленінські догми про кому-ну. В активісти, як правило, йшли ті, хто до роботи не дуже брався, а хотів командувати односельцями. Їм допомагали уповноважені “представники робітничого класу”.*

1930—1931 рр. У колгосп вступив і мій тато. Але, придивившись до порядків нової влади, вийшов із нього: самими трудоднями сім'ї не нагдуєш, а хліба щоденного в колгоспі заробити було неможливо. Тоді влада почала накладати на тата й інших одноосібників хлібопостачі. Першу і другу хлібопостачу тато виконав, а третю ні, залишив хліб для дітей: нас було шестеро. Почалися гоніння на тата. Часто викликали в сільраду, там мордували, затискали йому пальці у дверях. Батько не міг довго терпіти такої нарути, почав переховуватися. Майже щоночі до нас приходили енкаведисти, шукали тата. Це тривало приблизно рік. Тато стомився переховуватися, та й ніби

Першу світову війну був хоробрим воїном. За ратні подвиги мав бойові нагороди. Разом із татом служив у армії односелець Левко Герасимович. Він багато розповідав мені про мого тата, про їхні армійські будні. Демобілізувавшись, сповнені молоді завзятості й віри, вони взяли до рук плуга, зажили мирним селянським життям. Згодом зустріли своїх суджених, поборалися з ними і створили щасливі сім'ї. Левко Герасимович тяжко переживав незаконне ув'язнення свого вірного товариша, та нічим зарадити не міг. *У кінці 20-х—на початку 30-х років уся державна система працювала проти українського селянина-господаря. В арсенал боротьби з працюючим селянином були задіяні всі методи примусу: залякування, арешти, ревізії продовольства, масовий голодомор.*

1932 р. я пішла в перший клас місцевої школи і навчалася, поки можна було ходити босоніж. Узимку моє навчання припинилося через відсутність теплої одягу і взуття. У перші місяці відбуття несправедливого покарання тато нам писав із Кам'янка (можливо, з Кам'янка-Подільського Хмельницької області). Згодом листи перестали надходити, і про тата нічого не відомо донині. Я впевнена, що його розстріляли енкаведисти. *До кожної річниці жовтневого перевороту — черговий розстріл людей. Мільйони закатованих не мають власної могили, до якої могли б принести квіти їхні діти, внуки і правнуки. Серед них і мій тато. Де його прах? Хто понесе покарання за злочини проти нації?*

...Із арештом тата знущання над нашою сім'єю не скінчилися. Активісти забрали весь хліб, крупи, картоплю, коня, упряж, сільськогосподарський реманент, вісім овець.

1933 р. розпочався голод у нашій родині, як і в усій Україні. Першими померли з голоду мої брати Володя, Сашко, Михайлик і сестра Галя. Залишилися в “голодній” хаті мама, я і мій старший брат Микола. Та страшна трагедія розгорталася. Одного травневого дня Микола пішов у Ільків садок — там достигала шовковиця. Він заліз на неї та впав, забився і помер. Мама лежала знесилена на печі. Потім говорить мені: “Оленко, допоможи мені перейти з печі на ліжко, бо я помиратиму”... Я залишилася у свої дев'ять років круглою сиротою. Нікими словами не можна описати моє горе і ніякими сльозами неможливо його оплакати. У розпачі біжу до тітки Ганни, маминої сестри, сказати, що померла моя рідненька, найкраща в світі мама, та за садком знепритомніла. Довго лежала, потім із Божою поміччю відійшла... Тітка, почувши новину, заплакала, але ночувала я сама з покійною мамою. Поховали маму без труни, в ряднині під склеп, як і моїх братів і сестру. Нікому до того не було діла, всі люди були заморені голодом, а влада скаженіла. *Від голодомору, організованого сталінським урядом, померло до десяти мільйонів українських селян і їхніх дітей. Цьому страшному геноциду проти людей повинна бути дана оцінка в міжнародному суді. Таки повинен відбутися “Нюрнберг-2”, на якому організатори голодомору в Україні понесли б заслужену кару, хоча б в історично-му контексті.*

Закінчення на с. 12

БАЧУ В СНАХ ХАТУ МОГО ДИТИНСТВА

Спогади Вовк Олени Євдокимівни, село Малий Бакай, Решетилівський район, Полтавська область

Цей нарис поведе драматичними і до болю трагічними стежками історії українського села, на яких ви зустрінетеся з чесними, працюючими, духовно багатими людьми. Вони не били себе в груди і не говорили, що є патріотами, а спокійно робили українську справу наперекір випробуванням долі. Обробляли землю, виховували дітей, розмовляли рідною мовою, зберігали й передавали наступним поколінням свої обереги.

Тоталітарна влада нищила фізично й морально українського селянина, але він вижив і продовжує засівати благодатну ниву добірними зернами. Через кожну конкретну долю проходить історія нації, а в історії нації — доля кожної людини.

повідали: “Воістину воскрес!”

Ми, українська нація, повинні низько вклонитися сільським людям за те, що вони зберегли українське слово, культуру і духовність.

Весна. Тане сніг і тече дзвінки-струмочками. Повертаються додому з теплих країв шпаки, дикі качки і гуси, лелеки. Прокидається природа: бджоли несуть до своїх вуликів перший, вербовий, пилок. Весна і в наших дитячих душах, ми в очікуванні чогось нового, біжимо на Бузову. На північних схилах пагорба, по якому взимку спускалися на санчатах, ще лежав сніг; унизу стрімко текла весняна ріка, витоки якої починалися біля сіл Лиман і Крохмальці. Південні схили, уже вільні від снігу, милували наш зір білими й небесно-блакитними пролісками. Досхочу намілювавшись весняними краєвидами, поверталися додому, де тато й мама вже закінчували відставляти від стін хати очеретяні кулі, що захищали наше помешкання від зимових вітрів і морозів.

На початку літа мама переходила палити до хатини. Там не було меблів, лише стояли рогаці з лапатою в кочергах, якими мама поралася біля печі. В теплу пору аж до перших осінніх холодів ми всі рядочком спали на долівці, вкритій свіжим, запашним сіном. Особливо приємним ароматом наповнювалася хата на свято Трійці або, як говорять у народі, Клечаної неділі. Пахло любистком, чебрецем, полином і луговим різотрав'ям. У сінях завжди було багато яблук, груш, горіхів, слив. На горищі зберігалися зерно і сіль у жолобку. На бантині від крокви висіло в мішку сало.

У дворі була велика клуня, а в ній — кінь, вівці, свиня з поросятами, кури. Поруч — колодязь і висока скирта сіна. За хатою ріс вели-

культбаби, цикорію, конюшини, люцерни, грициків, ромашки, полину, безсмертника. Навесні в густих заростях лози рано-вранці виводять свої мелодії солов'ї. А влітку ні-ні — та й прокує зозуля. На осіці дятел вистукує дзвінкі ритми. Майже попід стріхою прошмигне одуд, ся-де десь між густим гіллям вільхи і проспіваче своє “у-ду-ду”... Українська природа у всій своїй величч і красі... Ми завжди відчували себе її невід'ємною частинкою.

Під розкішними вербами у нас був власний ставок. Там водилася риба, і її було багато. Влітку тато простим решетом ловив карасів, линів, коропів. Узимку ж добре ловилися в'юни.

У погожі літні дні до нашого ставка часто прилітали лелеки, парами ходили по мілкій воді. А вже як злетять у голубе небо — ото краса! А осіннє сумовите курликання відлітаючого у вирій журавлиного ключа...

Ніщо, здавалося б, не віщувало біди, та два злочинні тоталітарні режими зробили свою чорну справу. Сталінські сатрапи знищили саме життя в цій хаті, запровадивши штучний голодомор, а гітлерівські фашисти продовжили... Вони спалили, зруйнували мою рідну хату.

Мені часто сниться, що живу в хаті мого дитинства, де відчуваю таке щастя, таку радість, яку не передати словами. Душею я завжди там, в оселі моїх рідненьких батьків...

1929 р. розпочалася колективізація, а паралельно — ліквідація

Євдоким Омелянович, батько Олени Євдокимівни

трохи утихло — повернувся додому. Але про спокій можна було тільки мріяти.

1932 р. Пам'ятаю, якось після Різдва Христового мій старший брат Микола сидів на печі, а ми всі сім'єю долі. Коли чуємо, щось стукає на причілку в дерево. Тато й говорить: “Що ти там, Миколо, стукаєш?” То стукала пташка, давала звістку, застерігала тата. Через якийсь час прийшли й заарештували його, засудили на два роки. Батько не скривдив жодної людини, не взяв і крихти чужого. До сьомого поту працював на землі. У